

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 46.

Tisdagen den 3 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och tjänstgjorde, i anledning av förfall för sekreteraren, undertecknad jämlikt herr talmannens förordnande vid protokollet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 198, i anledning av väckta motioner angående kostnaderna för folkskoleväsendet; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.*

Herr **Anderson** i Råstock, som anförde: Herr talman! Jag förstår ju, att jag kämpar en ganska hopplös kamp, och det är icke inför utsikten att vinna, som jag dristat mig att begära ordet, utan därför att jag tycker, att det bör vara antecknat till protokollet, huru pass rättvist detta system i själva verket kommer att fungera.

Om nu de närvarande kammarledamöterna ville vara vänliga och slå upp statsutskottets utlåtande nr 198 sidorna 42 och 43, skall jag be att få citera litet av de tabeller, som skatteutjämningsberedningen bifogat sitt yttrande, och jag tror, att man skall komma underfund med, att detta instrument är en smula för grovt för att kunna verka i den riktning, som bland andra herr Bengtsson i Norup påstår, att det skulle verka. Om jag först går till sidan 42, finna vi att längst till vänster på sidan under rubriken »Vissa kommuner med högt skattetryck» förekommer Järstads kommun i Östergötlands län, dess inkomst, varpå kommunalutskylder utdebiterats, uppgick till 89,637 kronor, debiterings-sats per 100 kronors inkomst till 18:22 kr., utgifter för folkskoleväsendet till 4,968 kronor och statsbidrag till folkskoleväsendet till 3,931 kronor. Övergår jag så till kol. 7 i % av kol. 2, visar det, att det extra statsbidraget enligt motionerna innebär 1.12 % av kol. 2, d. v. s. den inkomst, varå kommunalutskylder utdebiterats. Kol. 7 i % av kol. 4, d. v. s. utgifter för folkskoleväsendet, utgör 20.13 % och kol. 7 i % av kol. 5, d. v. s. statsbidrag till folkskoleväsendet, utgör 25.44 %. Lägg märke till nu att detta var under rubriken »Vissa kommuner med högt skattetryck». Men går jag sedan över till på sidan 43, där man har en motsvarande komplementrubrik »Vissa kommuner med lågt skattetryck» och tager då Öjaby socken i Kronobergs län, finna vi, att dess inkomst, varå kommunalutskylder utdebiterats, utgjorde 244,141 kronor, debiteringssatsen per 100 kronors inkomst 5:15 kr., utgifter för folkskoleväsendet 7,598 kronor samt statsbidrag till folkskoleväsendet 5,578 kronor. Så komma vi till kol. 7 i % av kol. 2. Här får denna kommun med sitt låga skattetryck 0.84 %, sålunda i det avseendet något lägre nedsättning än den kommun, som jag citerade från Östergötlands län, som fick 1.12 %. Men gå vi på sidan 43 till Öjaby församling och taga kol. 7 i % av kol. 4, finna vi att det icke blir mindre än 26.85 %, medan den kommun, som har 18:22 kronor per 100 kronor i utdebitering, alltså mer än 3 gånger så mycket som den här citerade kommunen, får nöja sig med 20.13 %.

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Det finns emellertid en kolumn kvar ändå. Öjaby kommun med jämförelsevis låg utdebiteringssats, 5:15 kronor, får enligt tabellen på sidan 43 kol. 7 i % av kol. 5, alltså statsbidrag till folkskoleväsendet, 36.57 %, under det att den kommun, som hade 18:22 kronor i utdebiteringssats, får nöja sig med 25.44 %. Hör nu, tycka herrarna, att detta är en procentsats och detta är ett system, som verkar så pass rättvist, att man kan stå här och göra gällande, att det är på högsta tid, att man här utan vidare prövning av systemet går in för att bevilja ett anslag på 8,800,000 kronor? Jag bara frågar.

Jag har sagt förut, att jag befinner mig i en mycket prekär situation. Den kommun, som jag är född i och där jag fortfarande hör hemma, skulle få 15,500 kronor, litet mer för resten, men jag kan icke anse, att det är klokt av staten att i syfte att åstadkomma en liten utjämning, såsom det hetat hela tiden i debatten, slänga ut 8,800,000 kronor så planlöst, som man ställt i utsikt att det skulle komma att ske i detta fall, då en kommun, som har ett lågt skattetryck, komme att få procentuellt mycket mera av statsbidraget än en kommun, som verkligen är betungad av skatter. Jag får säga, att jag kan icke finna ett uns av rättvisa i denna metod. Ty hade jag gjort det, kan jag försäkra herrarna, att jag skulle gått med på förslaget utan vidare; men när det befinnes vara så pass otympligt utformat, att man icke med bästa vilja i världen kan finna någon rättvisa i detta, har jag icke kunnat vara med om det. Jag får försöka göra upp den saken med mina sockenbor, när jag kommer hem. Jag förmodar, att de komma att ge mig rätt, när jag påpekar för dem hurudant systemet är tillyxat.

Jag gör här ett undantag för förste vice talmannen som — ja, det måste jag erkänna — ofta behjärtat deras ställning, som sitta trångt i samhället, men annars får jag säga, att det skulle vara mig kärt, om kammarens ledamöter i gemen, som i dag komma att rösta till förmån för detta förslag, ville visa sig lika ömsinta, när det gäller exempelvis den fråga, som vi komma till i morgon. Jag skall inkassera med stor tacksamhet, ifall så sker, men jag är icke övertygad, att det blir fallet ändå, så att jag väntar väl att uttala min tacksamhet tills i morgon åtminstone.

Sedan skall jag be att få säga några ord till herr Sven Bengtsson i Norup. Han talade om att Orsa kommun får betala inkomst- och förmögenhetsskatt. Jag skall bara be att i all vänlighet få fråga herr Bengtsson i Norup, om han tror, att en kommun, där skattetrycket är uppe i 12:50 som i min kommun 1929, eller i Karl Gustavs församling i Västergötland med 16:— samma år, om dessa kommuner slippa undan inkomst- och förmögenhetsskatten. Såvitt mig är bekant, är så icke förhållandet.

Slutligen vill jag säga blott en liten sak till, och det är det, att om man gör sig den illusionen, att detta skulle bli en skatteutjämning via inkomst- och förmögenhetsskatten, tror jag, att kammaren gör klokt i att komma ihåg, att av årets budget på 808 miljoner kronor ungefär, som det rörde sig om från början, utgör inkomst- och förmögenhetsskatten icke mer än 155 miljoner kronor och enligt bevillningsutskottets sista beräkning 160 miljoner kronor. Herrarna finna alltså, att det icke är så förskräckligt stor möjlighet att via inkomst- och förmögenhetsskatten på denna väg åstadkomma någon skatteutjämning.

Jag skall erkänna i alla fall, att det finns en annan sak i detta, och det hoppas jag, att jag åtminstone skall få förlåtelse för av mina egna partivänner, om också icke av några andra, och det är, att hädanefter lär det, efter mitt sätt att se, bli mycket svårare för alla dessa, som hålla på utredningar i det oändliga, när det visar sig, att man utan att blinka kan på en motion, visserligen en partimotion, men dock en enskild motion, utan några utredningar — jag höll på att säga utan vidare spisning — kunna anslå så pass stort belopp som detta. Man

får ju hoppas, att det icke i fortsättningen skall krävas utredning för mycket mindre belopp, som till på köpet ha den fördelen att vara framkomna genom myndigheternas beräkningar på förhand.

Herr talman! Jag har endast velat säga dessa ord för att ytterligare poängtera, varför jag står där jag står, och det är därför, att jag icke kan finna någon rättvisa i den metod, som här föreslagits.

Vidare yttrade:

Herr Hage: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr finansministern kom att tala om huru utskottsförslaget skulle verka med avseende å två kommuner uppe i mitt län. Då påvisade nämligen herr finansministern, att Nedertorneå kommun, som är en synnerligen skattetyngd kommun, skulle få en mindre ersättning än exempelvis Töre kommun. Jag må ju säga, att det är beklagligt, att detta förslag kommer att verka på det sättet, men jag vill samtidigt säga, att om herr finansministern exempelvis skulle fråga skattebetalarna där uppe i Nedertorneå socken, huru de ställde sig till det föreliggande förslaget, om de skulle vilja vara med om att nu få någonting i sitt betryck eller om de hellre ville avvakta en utredning och sedan få en rättvis kompensation, då skulle alldeles säkert dessa skattebetalare i Nedertorneå svara, att helst ville de ha en nedsättning så fort som möjligt. Och de skulle säga på ungefär samma sätt som jag: »Bättre en fågel i handen än tio i skogen.» De skulle sannerligen ha anledning att göra detta, särskilt med hänsyn till den långsamma takt, som är rent skandalös, med vilken utredningsarbetet i vårt land bedrivs på detta område och på andra områden.

Jag vill alltså säga, att detta är min uppfattning i denna fråga, och jag måste tillägga, att när det gäller att sträcka en hjälpande hand åt kommuner, som digna under stora skatter — som exempelvis Nedertorneå socken gör — då har jag synnerligen svårt att avvisa ett förslag såsom det nu föreliggande *på grund av vissa principer*. Jag måste säga, att då få principerna vika, när det gäller att hjälpa fattiga människor.

Men samtidigt som jag säger detta, vill jag verkligen bestämt göra gällande, att detta förslag att ordna denna fråga är icke rationellt. Jag vill också samtidigt påstå, att detta system att söka åstadkomma en skatteutjämning på det sättet, att man säger, att vissa bestämda utgifter böra i första hand läggas på staten, är, skulle jag tro, ganska irrationellt. Det har visserligen gått in i medvetandet och på grund av agitation — även jag själv har anslutit mig till denna uppfattning från en gängen tid — att det skulle vara synnerligen lämpligt, att särskilt utgifterna för skolan lades på staten. Man har sagt: den och den utgiften är särskilt av sådan art, att man kan betrakta densamma som statsändamål, och från den utgångspunkten bör staten taga på sig densamma. Jag måste emellertid säga, att även om det ligger något av sanning däri, så är likväl detta sätt att reglera mellan kommunerna och staten icke fullt rationellt. Jag måste i stället från min utgångspunkt framhålla, att användandet av den s. k. kvotprincipen för utjämning mellan kommunerna och staten är alldeles givet en mera tillfredsställande väg att komma fram på. D. v. s. man tar reda på det skattetryck, som varje kommun har, beroende på samtliga *legitima* utgifter — om jag så får uttrycka mig — och sedan ordnar man det på det sättet, att man ger den kommun, som har den större påfrestningen, en procentuellt större del i statsbidrag, och den kommun, som har mindre påfrestning av samtliga dessa utgifter för samma ändamål, får mindre tillskott från staten. Den vägen måste alldeles givet vara den bästa. Med andra ord, allteftersom utgifterna växa i en kommun, skall staten ta på sig allt större procent av dessa samtliga utgifter. Men det är då givet, att man samtidigt måste se till, att det

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

verkligen gäller *legitima* utgifter, så att icke en kommun med hänsyn till möjligheten att kunna få statsbidrag utdebiterar en del utgifter, som icke kunna betraktas såsom legitima.

Jag måste alltså säga, att samtidigt som jag för min del kommer att rösta för det föreliggande förslaget, vill jag bestämt säga ifrån, att jag icke gillar dess principer. Jag vill mana den regering, som kommer, att söka till en kommande riksdag åstadkomma en skatteutjämning, som är grundad på bättre principer. Men för *tillfället* kan jag icke, trots den uppfattning, som jag har, gå på avslag på det föreliggande förslaget.

Slutligen vill jag för min del säga några ord om det resonemang, som här förts — särskilt var herr Olsson i Kullenbergstorp inne på den saken — huruvida hans linje eller utskottets linje skulle vara den fördelaktigaste särskilt för kommuner i Norrbottens län. Jag måste säga, att, när jag hörde det anförandet, jag också fick den uppfattningen, att från våra utgångspunkter skulle det vara fördelaktigare att gå på bondeförbundets linje i utskottet, men jag har sedan sökt göra en omräkning och fann då — denna omräkning har gjorts mycket hastigt, så det kan hända finns fel i den — att om man betraktar länen såsom helhet, nämligen Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län, finner man i alla fall, att utskottsförslaget ger ett större anslag till nämnda län, än vad bondeförbundslinjen ger. Det kan då visserligen tänkas, att det med avseende på vissa kommuner blir ett annat förhållande, men i stort sett åtminstone tycker jag, att förhållandena äro sådana, att man icke har anledning att frångå utskottslinjen.

Från den utgångspunkten, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Storegården: Herr talman! Det spörsmål, som här föreligger till behandling, är ett bland de mest svårlösta. Riksdagen har undan för undan pålagt landskommunerna och landstingen nya uppgifter som åsamkat dem ökade utgifter. Dessa utgifter ha måst erhålla ett rum i kommunernas budgeter, och när man skall göra upp förslag till inkomst- och utgiftsstat i ett landsting eller en kommun, visar det sig, att det stora flertalet av utgiftsposterna äro genom riksdagsbeslut lagfästade. Under sådana förhållanden måste man hysa vissa sympatier för att staten också i viss utsträckning går med på utjämningar, så att skattetrycket i landskommunerna icke blir otillbörligt högt.

Även på en annan väg har staten bidragit till att göra ekonomin för kommunerna besvärlig. Staten har tagit ifrån kommunerna inkomster, som de tidigare haft till förfogande. Vi kunna erinra oss, hurusom brännvinsmedlen togos från kommunerna och indrogos till staten, och huru staten samlar delar av dessa medel i en fond, vilken är heligare än alla andra penningssamlingar i statens hand. Denna fond vill man icke vidröra, men den synes mig vara väl lämpad för att ge det tillskott, som staten behöver för att kunna genomföra den kommunala skatteutjämningen. I det fallet skulle icke ske mer än vad som vore rättvist, i det att staten återbure till kommunerna vad den tidigare har tagit ifrån dem.

Det sätt, varpå denna fråga i år motionsvis har framförts, gör, att man icke kan vara med om att rösta för det förslag, som utskottet framlagt. Det förslag, som utskottet framlagt, löser ingalunda problemet. Se vi på den skatteutjämning, som förefinnes i vissa av landskommunerna, måste vi konstatera, att det föreliggande förslaget ingalunda utgör en rationell lösning av detta problem. Dessa motioner få väl snarare uppfattas så, att det frisinnade partiet i riksdagen känt behov av att avlasta något av gångna tiders skuldbörda, då detta parti varit med om att genomföra förslag, som i hög grad ha påverkat den kommunala skattebelastningen. Jag syftar härvid på de omfattande skol-

reformer, som genomförts, de omfattande sociala åtgärder, som kommunerna ha måst vidtaga, och jag syftar i det fallet också på den kommunalskattereform, som samma partis regering genomförde här i riksdagen för ett par år sedan. Man tog vid det tillfället icke hänsyn till de berättigade krav, som exempelvis från jordbrukets sida gjordes gällande i fråga om garantiskatteprocenten i landskommunerna.

Problemet har sålunda vida större omfattning än det, som har rullats upp i motionerna och i det utlåtande, som utskottet här har avgivit. Detta problem kräver givetvis också en mera ingående behandling och granskning, än som vederfarits detsamma. På grund av beslut av regeringen sitter också en utredningskommitté, som har denna fråga under omprövning. Det ser ju nu ut, som om det parti, som har faderskapet till dessa motioner, skulle komma i regeringsställning, och det är väl då, tycker man, rimligt, att denna regering också tar sig an denna uppgift. Jag tror, att det förefinnes rätt så stor enighet i riksdagen om behovet av en rationell utjämning av den kommunala skattebördan. Det synes påkallat, att de, som ha ställt sig som förslagsställare beträffande dessa motioner, också få tillfälle att med den administrativa apparat, som väl hädanefter lär komma stå dem till förfogande, på ett bättre sätt få utreda och planlägga detta spörsmål och komma fram med ett förslag till lösning, som är både rättvisare och mera genomgripande än det förslag, som här föreligger.

De statsutskottsprinciper, som kommit till uttryck i detta betänkande, synas mig i hög grad betänkliga. Under tidigare år här i riksdagen, under den tid t. ex. då de gamla beprövade lantmannarepresentanterna, Carl Persson i Stallerhult och andra, sutto i statsutskottet, då tillämpades mera försiktiga principer. Man gick då icke till väga på det sätt, som man här gör. Man förde icke in i budgeten på enskilda motionärers förslag nya utgiftsposter. Man ville ha en mera allsidig bedömning av de statsutgifter, som för framtiden kunde antagas bli permanenta. Man ansåg, att man behövde få den prövning, som regeringen hade möjlighet att utföra, och därmed också få dessa frågor bedömda ur statsfinansiell synpunkt. Jag kan icke erinra mig, att det någonsin tidigare har hänt, att riksdagen på enskilda motionärers förslag har gått in för att i budgeten införa så stora belopp, som det här är fråga om.

Det synes mig sålunda föreligga starka skäl för att denna fråga får vila till en kommande riksdag. Liksom det icke ansågs föreligga någon fara för att landskommunernas skattebelastning skulle bli ruinerande under den tid, då exempelvis förslagsställaren i denna fråga förra gången befann sig i regeringsställning, så torde det icke heller vara farligt, om den ligger till sig ytterligare ett år. Därmed blir tillfälle till den utredning och den bearbetning, som spörsmålet väl är i behov av.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Anderson* i Linköping.

Herr *Persson* i Fritorp: Herr talman, mina herrar! I den debatt, som förekom i denna kammare för 14 dagar sedan och som gällde upprättandet av en hjälpfond för Norrbottens län, uppträdde herr förste vice talmannen och jag, och vi företrädde, som ju förekommer någon gång, olika meningar. Herr förste vice talmannen yttrade då i en slutreplik till mig följande ord:

»Tillfället kommer kanske att uppstå en annan gång att anvisa hjälp även på annat håll, och det kan hända, att det tillfället icke är så långt avlägset, och vi få då se, var herr *Persson* i Fritorp kommer att stå.»

Jag vet alltför väl, att herr förste vice talmannen avsåg just det ärende, som nu är föredraget — jag antar, att denna min uppfattning är riktig — och

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

jag vill nu säga herr förste vice talmannen, att jag kommer att rösta för samma yrkande här i dag, som han har framställt, men jag gör detta med stor tvekan och med mycken betänksamhet. Jag vill nämligen säga herr förste vice talmannen, att herrarnas förslag är enligt mitt förmenande icke en skatteutjämning, utan den riktiga definitionen är den, som finansministern här angav: Det är en *utdelning* till kommunerna.

Enligt detta förslag hjälper man alla kommuner, både dem, som äro rika, och dem, som äro fattiga. Man hjälper dem, som slösa, och man hjälper dem, som äro sparsamma. Man hjälper dem, som behöva hjälp, och man hjälper även sådana, som icke äro i behov av någon som helst hjälp. Det kan, herr förste vice talman, icke vara riktigt rätt, att en kommun, som har exempelvis bara 2 eller 3 kronors skatt, skall få lika mycket som den, som har 20 kronor eller däröver.

Herr Bengtsson i Norup och herr förste vice talmannen framhöllo här i förmiddags, att riksdagen pålagt kommunerna så många och så stora utgifter för skolväsendet, och i denna uppfattning ber jag helt och fullt att få instämma. Det är så, mina herrar, att det är icke blott riksdagen, som förorsakat dessa utgifter. Jag vill som ett exempel på andra utgifter erinra om de egna ingångarna till lärarbostäderna i våra skolhus på landsbygden. Utgiften härför tillkom ju på administrativ väg genom beslut av, om jag icke missminner mig, den Edénska regeringen. Jag vet, att det förekommer fall, där dessa ingångar icke ens komma till användning, men de måste givetvis finnas, åtminstone när inspektören kommer på inspektion till vederbörande skolor, och pengar hava dessa kostat. Jag vill säga, att jag tror, att det anslag, som nu är i fråga, i en mängd fall kanske icke mer än nått och jämnt täcker utgifterna för dessa egna ingångar. Det utgör ett nytt skolexempel att kommunernas självbestämmingsrätt är på glid att försvinna.

Herr förste vice talmannen riktade vidare ett angrepp mot statsrådet och chefen för finansdepartementet och frågade: Varför har icke regeringen framlagt förslag till skatteutjämning? Denna fråga ger mig anledning att fråga tillbaka, och jag riktar denna fråga lika mycket till herr förste vice talmannen som till herr C. G. Ekman: Varför framlade icke den frisinnade regeringen ett sådant förslag som det föreliggande? Jag skulle vidare vilja fråga: Om herr C. G. Ekman suttit vid rodret och framlagt årets statsverksproposition, hade herr Ekman då som statsminister varit med om att framlägga ett förslag som detta, som han nu själv varit med att motionera om? Jag tror det icke, ty därtill är herr Ekman enligt min mening alltför klok, men frågorna te sig olika beroende från vilken höjd desamma betraktas.

Vidare vill jag spörja: Varför tog icke den Ekmanska regeringen initiativ till att försöka åstadkomma en kraftigare skatteutjämning? Den nu sittande regeringen har ju varit mera intresserad för den saken och har tillsatt den s. k. skatteutjämningskommittén. Det är ju också så, att riksdagen icke brukar gå händelserna i förväg eller föregripa en pågående utredning, men det är vad man gör i detta fall.

Att jag, herr talman, trots alla dessa mina betänkligheter röstar för utskottets hemställan, är först och främst beroende därpå, att vad som här föreslås enligt min uppfattning blott är och måste vara ett provisorium, och det beror dessutom på de skäl, som herr andre vice talmannen tidigare i dag framfört, och som jag icke skall trötta kammaren med att upprepa.

Jag vill sedan be att få peka på en sak, som, såvitt jag kunnat finna, icke blivit anförd av någon talare, och som också är en av anledningarna till att jag anser mig kunna biträda det föreliggande utskottsförslaget. Som vi alla veta, utgår för närvarande bidrag till, som det heter, synnerligen skattetyngda kommuner. Detta bidrag utgår enligt gällande bestämmelser, när den skatt-

skyldige i kommunen har att betala 10 kronor eller därutöver i kommunalskatt, kyrkoskatt, landstingsskatt och vägs katt. Av våra landskommuner är det många, som erhålla bidrag, men det är alldeles uppenbart, att genom ett bifall till det föreliggande förslaget kommer detta bidrag att avsevärt minskas. Detta gäller ju, kan man säga, *alla* de kommuner, som erhålla detta bidrag. Det är ju klart, att det för mig åtminstone är omöjligt att ens tillnärmelsevis kunna ange vilket belopp som detta utjämningsbidrag kommer i sin helhet att minskas med, i händelse, som jag tror, det föreliggande förslaget blir bifallet av riksdagen.

Om jag fattade herr Carleson på stockholmsbanken rätt, så menade han, att om riksdagen beslutar bifall till utskottets hemställan, kommer det att utgöra ett direktiv för den nu sittande skatteutjämningskommittén. Jag vill uttala och hoppas, att denna kommitté icke uppfattar ett bifall här i dag som något som helst direktiv, ty dagens beslut måste betraktas allenast som en provisorisk åtgärd och ingenting annat. Det är min innerliga önskan, att skatteutjämningskommittén, när den i sinom tid blir färdig med sitt arbete, icke kommer att ha följt en sådan ordning, som här föreslagits i motionen och jämväl i utskottets hemställan, varigenom alla kommuner, t. o. m. Stockholms stad, herr förste vice talman, kommer att erhålla bidrag. Jag tror icke, att herr förste vice talmannen anser, att denna stad åtminstone för närvarande är i något behov av någon skattehjälp. Jag hoppas som sagt, att kommittén skall lägga fram ett förslag, som är byggt på helt andra principer och grunder än som ges i det frisinade partiets motioner, och jag vill säga, att jag, om så sker, icke skall tveka gå med ganska långt, men grunden måste vara en annan än den som i dag föreligger.

Nu är det ju så, att här finnes avgiven en reservation av herr Nilsson i Gränebo och herr Olsson i Kullenbergstorp. Reservanterna skilja sig från utskottet endast däri, att de anse, att denna hjälp skall utgå efter antalet lärare och icke efter antalet barn. Herr Olsson i Kullenbergstorp sade, att om man bifaller utskottets förslag, bryter man mot en gammal princip. Ja, det är ju så, mina herrar, att riksdagen ofta struntar i att följa några principer. Vad det föreliggande ärendet beträffar, får jag säga, att jag tycker det kan vara hugget som stucket, vilken väg man än går, utskottets hemställan eller herr Nilssons i Gränebo reservation.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då man förklarar, att man kan gå med på ett förslag, oaktat man ogillar alla detaljerna, blott därför att det är ett provisorium, är det ett skäl, som jag icke kan förstå. Även ett provisorium bör väl läggas på det klokaste sättet, och använder jag ett provisorium, bör jag väl använda det på det mest lämpliga sättet. Tyvärr kan jag icke säga, att man gör det, om man tar utskottets förslag, och detta gäller naturligtvis ännu mindre om de linjer, som funnos angivna i motionen. Visserligen kan man som herr Hage räkna och säga, att om man ser på varje län som en helhet, så få Norrlandslänen mera efter utskottets än efter förslaget i den reservation, som jag varit med om att underteckna, men, herr Hage, länen äro ju icke skoldistrikt, utan det äro ju kommunerna. Kom det ihåg! Man bör ju se efter, hur det ter sig i en kommun, som icke har en sammanträngd befolkning utan en befolkning, som bor glest, och där man får hålla skolor, där man icke under några omständigheter kan komma upp till ett antal av 35 barn. Skolorna kosta dock precis lika mycket, vare sig man har 15 eller 35 barn i skolan. Det kan icke göras billigare, därför att barnantalet är mindre. Under sådana förhållanden begriper jag icke, varför kammaren, när man nu skall

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.*

(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

använda detta medel, icke skall använda det även under ett provisorium på sådant sätt, att man mest gagnar de mest behövande kommunerna.

Herrarna skola även tänka på att småskolorna ingå här. Hur skall man komma upp till det där elevantalet i småskolorna. Småpysarna kunna icke springa så långa vägar. Ja, herrarna tala om skolskjutsar o. dyl., men vi kunna väl icke använda skolskjutsar i hela vårt land och koncentrera undervisningen till A-skolor. Som jag i mitt förra anförande sade, har jag sett så många gånger, att församlingarna stått färdiga att övergå från B 2- till B 1-formen. Vi få en skolsal eller skola till. Nu sades det: »Ja, men vi få också bidrag till en lärare till.» Men detta kommer att motverkas vad beträffar anslaget för barn. Det kommer att bli en hämmande faktor just för skolans successiva utveckling, som den verkligen behöver på många ställen här i vårt land. Jag tycker, att det är märkvärdigt, att herrarna hålla så hårt på utskottets förslag. Om man ser bort från alla andra utjämnande faktorer, är jag av den meningen, att har man börjat lämna statsbidrag, låt vara litet, efter barnantalet, är det mycket svårt att lägga om systemet, även om en utjämning och reglering skall ske framdeles. Det har man exempel på. Då är det farligt, även när denna reglering sker som provisorium, att man lägger den fel. Man bör lägga den så rätt man kan. Det är väl ändå alla ense om, att det varit önskvärt om man kunnat använda betydligt mera av dessa medel för att lätta för de hårdast beträngda kommunerna, men däremot mindre eller ingenting alls för de kommuner, som hava god råd att upprätthålla sitt skolväsende. Motionärerna hava icke kunnat klara upp det i en hast. Men då förstår jag icke, varför de så envist hålla på, att medlen skola utgå efter barnantalet. Jag tycker att det är mera naturligt att lämna bidrag per läraravdelning, som vi hittills haft vårt statsbidrag anordnat.

Det är därför, herr talman, som jag till det yttersta kommer att hålla på, att bidraget skall gå ut efter antalet läraravdelningar och icke efter barnantalet.

Herr Lithander: Herr talman! Jag får verkligen säga, att när jag hörde, att flera ärade ledamöter från vardera kammaren burit fram denna motion, så greps jag av en viss förvåning. Här är bland andra statsutskottets ärade ordförande, och här är den ytterst noggranne ordföranden på tredje avdelningen, som lång tid fört statsutskottets runor i avseende å effektivitet och noggrannhet vid användandet av medel men som nu komma och framlägga för riksdagen krav på 15 miljoner kronor på så irrationella grunder, att det torde saknas motstycke inom den närmaste riksdagshistorien. Jag vill säga det, att dessa två ärade representanter representera en stark politisk makt inom riksdagen. Men den makten bör användas med ansvar. Och jag vill säga det, att jag har sällan sett en politisk makt användas med så litet politiskt ansvar som i det förevarande fallet. Det är så irrationellt, som det överhuvud taget kan vara. Det är, skulle jag vilja säga också, att gå på så lösa boliner, att man känner icke igen statsutskottet.

Jag vill verkligen räkna statsutskottets ärade vice ordförande till heder, att han har varit den, som har slagit vakt om statsutskottets traditioner i fråga om sparsamhet. Tror någon, att det skulle vara möjligt för någon, som icke sitter inne med politisk makt, att komma fram med ett sådant förslag och söka driva det igenom i riksdagen? Det är endast den politiska makten, som skall möjliggöra det, men ingenting annat. Det är ett sådant avsteg från statsutskottets traditioner, att jag hoppas, att kammaren tager sig en verklig tankeställare, innan den fattar ett beslut, som vore ett ytterst farligt prejudikat. Och detta allt under det att en utredning pågår, som inom kort kommer fram med förslag! Det är ett skäl, som ju inom alla utskott — jag

känner till det från bevillningsutskottet — gång efter annan upprepas, att utredning pågår. Detta sker, även om utredningen pågår med utsikt att hålla på vida längre, än vad som här är fallet.

Det är en annan synpunkt, som väl i varje fall den ärade ledamot, som nu fått Konungens uppdrag att bilda regering, icke kan se bort ifrån. Det är, att när ett budgetförslag föreligger, är det egendomligt, att då göra ett yrkande på så irrationella grunder och som gäller 15 miljoner kronor. Det är visserligen så, att här tydligen varit litet prutmån. Man säger, att västgötarna pruta. Men så som dalkarlarna här prutat, det har jag icke varit med om. Men det är i alla fall prutat till 8 miljoner kronor. Det kan ur budgetär synpunkt icke anses annat än som ytterst irrationellt.

Men det har väl kommit politik i denna fråga, och det är det, som förklarar, att man blivit blind på båda ögonen i utskottet. Ja, jag skall icke gå in på det ledsamma ämnet vidare. Men så är det nog. Det är anledningen till, att saken kommit som den är. Men låtom oss öppna ögonen och se saken, som den verkligen förhåller sig!

Herr förste vice talmannen yttrade några ord om, att när riksdagen har ålagt kommunerna vissa utgifter för skolväsendet och dylikt, vore det en hederssak och en hedersplikt särskilt för städerna och industriens representanter att vara med. Ja, det är i närvarande stund ju så, att staten betalar av statsmedel ungefär hälften, för så vitt jag känner till, och av lärarelönerna betalar den 90 procent, så att den hedersskulden är nog i icke så ringa mån tillgodosedd.

Herr förste vice talmannen vände sig särskilt till representanterna för de större städerna och sade, att han fann ingen förståelse för detta projekt. Ja, helt nyligen var det ett projekt från den nuvarande regeringen, nämligen att genom ett skydd åt lantbruket giva ett värdefullt och enligt min mening nödvändigt stöd. Då voro i varje fall Göteborgs högerrepresentanter på den enligt min mening rätta sidan, när det gällde att hjälpa lantbruket. Men var hade vi herr förste vice talmannen vid det tillfället?

Jag skulle vilja säga ett par ord till bondeförbundets ärade representanter och till de lantmän, som möjligen följa den paroll, som kommit därifrån, nämligen att här skall man göra en fördelning av bidraget efter vissa grunder och man skall använda dessa åtta miljoner kronor för detta ändamål. Även om bondeförbundets uppläggning är något rationellare, är i varje fall huvudsaken, att man, utan utredning och utan att en ansvarig regering framlagt förslaget, vidtager en åtgärd som denna. Den nye excellensen kan ju taga upp frågan, så hinna vi ganska fort behandla den sedan. Då kommer det nog att visa sig, att det, som utskottet här framlagt, är fotat på så lösa boliner, att jag är säker på, att när han kommer till makten och härligheten nästa år, kommer han att vara den förste att vilja göra om det för att få det rationellt. Varför icke nu taga förnuftet till fånga och gå på en linje, som vi verkligen kunna svara för icke bara inför oss själva utan även inför valmännen i bygderna? Det är den vädjan, som jag skulle vilja rikta till bondeförbundet och de lantmän, som möjligen känna sig pressade att rösta för detta förslag, därför att det kommit upp en förteckning, att den ena kommunen får så och så mycket, den andra kommunen så och så mycket etc. Gå på samma bog, som vice ordföranden i statsutskottet, som trots att det går emot hans kommun och han till synes därför skulle vara rätt intresserad, säger: »Nej. Ni äro inne på en felaktig väg.» Jag vill säga till bondeförbundarna och de andra: Tror icke ni, mina herrar, att även ute i bygderna man reflekterar över användningen av pengarna? Ni tror, att ni gör edra nuvarande kommittenter en tjänst genom att använda statsmedel på detta sätt. Därför vill ni icke säga nej utan säger, att det får ni naturligtvis taga emot. Tror ni icke,

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

att man beaktar, hur statsmedel användas, och ser efter, på hur goda grunder detta beslut fattats. Jag tror, att ni med gott samvete kan komma hem, och säga: »Det var så litet utrett. Vi stodo icke till svars med att använda penningar så.»

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Bergqvists m. fl. reservation.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Blott en kort replik till herr förste vice talmannen. I ett mycket temperamentsfullt anförande vände sig den ärade talaren på förmiddagen mot vissa uttalanden, som bland annat även jag gjort. Han gick hårt till rätta med dem, vilka han med ett för honom synnerligen karakteristiskt och karakteriserande uttryckssätt kallade för stockholmsherrar. Och det han hade att anmärka på stockholmsherrarna i dag var, att dessa genom att icke biträda utskottets förslag skulle ådagalägga en känslolös hårdhet mot de betryckta och skattetyngda landskommunerna. För såvitt jag genom mitt anförande, och icke blott genom min egenskap av att representera Stockholms stad här i kammaren, i någon mån framkallat detta utbrott från herr förste vice talmannens sida, skall jag be att få betyga, att det icke på något sätt varit avsikten från min sida. Angreppet mot mig och min ståndpunkt var också fullkomligt omotiverad, så vitt jag förstår. Jag framhöll i mitt anförande, att jag till fullo delade den ärade talarens uppfattning om det rättvisa och rättfärdiga däri, att snarast möjligt åtgärder i skatteutjämningens syfte vidtagas just med hänsyn till de mest skattetyngda landskommunernas läge. Beskyllningen mot stockholmsherrarna, i fall jag åsyftats, är så mycket orimligare, som jag uttryckligen betonade, att en av mina största betänkligheter mot utskottets förslag just grundade sig därpå, att detta förslag, sådant det här föreligger och som herr förste vice talmannen så varmt och av hela sitt hjärta förordade, enligt min mening icke i behörig grad tillgodoser just dessa skattetryckta och av utgifter till skolväsendet mycket betungade landskommuner. Jag vill fästa herr förste vice talmannens uppmärksamhet på, att detta var en av de huvudanmärkningarna, som jag riktade mot detta förslag. Om detta förslag bifalles, kommer detta att betyda, att av detta belopp, å nära 9 miljoner kronor, en avsevärd del kommer att utdelas till kommuner, vilka icke kunna sägas vara oskäligt betungade av sina utgifter till skolväsendet. Jag ber herr förste vice talmannen observera denna ofrånkomliga omständighet. Hade det icke, tillåter jag mig också fråga honom, varit rättvisare och riktigare, då vi väl ändå icke röra oss med obegränsade tillgångar, om man vid fastställandet av grunder för de nya anslagens utdelande också tagit hänsyn till den önskvärda skatteutjämningen mellan kommunerna och att man sålunda ordnat saken så, att de svagast ställda kommunerna fått en större andel av detta nya anslag än som nu blir fallet vid ett bifall till utskottets förslag? Eller, om utskottet icke ansett sig på grundval av det föreliggande utredningsmaterialet kunna framlägga ett förslag i den riktningen, hade det då icke varit riktigare i denna situationen att skriva här om till Kungl. Maj:t och begära utredning och förslag? Jag tror verkligen, som den föregående ärade talaren påpekade, att det tillvägagångssätt, som utskottet valt, är ganska ovanligt icke minst från statsutskottets sida. Jag tycker under alla förhållanden, att de herrar, som nu med sådan iver gå in för förslaget, mycket väl borde kunna förstå de betänkligheter, som kunna göra sig gällande, och med större jämnmod bort kunna finna sig däri, att man i denna fråga hyser en annan mening än utskottets majoritet.

Herr talman! Att förebrå den, som intager den ståndpunkt, som jag här i

korthet karakteriserat, för bristande intresse eller kallsinnighet för de skattetyngda landskommunerna, det påståendet faller på sin egen orimlighet.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Med herr Holmdahl förenade sig herr *Järte*.

Herr **Hultman**: Herr talman! De synpunkter i denna fråga, som framförts av herr Olsson i Kullenbergstorp, skall jag be att ytterligare få understryka. I våra norrländska landskommuner med de stora avstånden och oftast dåliga vägarna mellan utbyarna och den centralare delen av socknen är det oftast omöjligt att på tillfredsställande sätt ordna skolskjutsar, och på många ställen är möjligheten för inackordering av barnen begränsad. Det återstår då intet annat för skoldistriktet än att för dessa byar, även där barnantalet är mycket ringa, uppföra eller hyra lämpliga lokaler, såväl skollokaler som lärarebostäder, och sålunda upprätta en ny läraravdelning.

Jag anser det därför riktigast, att bidraget utgår till varje läraravdelning och att således samma princip bibehålles som beträffande det nu utgående bidraget till lärarlönerna. Någon som helst risk för att kommunerna, om denna form för bidrag skulle vinna riksdagens bifall, skulle förledas att inrätta så många läraravdelningar som möjligt, tror jag icke förefinnes. Så, som jag känner läget, kan jag bestämt påstå, att icke lockar ett bidrag på 300 kronor till att bygga eller hyra flera skollokaler än vad som är av det absoluta behovet påkallat.

På grund av vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Nilsson i Gränebo och Olsson i Kullenbergstorp vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Ekman**: Herr talman! Jag skulle icke hava deltagit i debatten, om icke till mig riktats direkta frågor, som jag anser mig behöva besvara.

Först vill jag säga, att jag omöjligan kan förstå dem, som beteckna ett bifall till förslaget såsom slöseri eller åtminstone en ökad utgift och anse detta vara ur *alla* synpunkter beklagligt. Genom ett bifall till detta förslag kommer nämligen icke ett öre mera att givas ut för undervisningsändamål och i skolutgifter än vad som sker nu, utan följden blir endast, att den nu så oerhört ojämnt fallande tyngden av undervisningsplikten på olika kommuner i viss utsträckning utjämnas mellan kommunerna. Någon ökad utgift kommer, som sagt, icke till stånd på grund av ett fattat beslut, utan det sker endast en mera rättvis fördelning, som visserligen icke är fullständig och som enligt utskottets förslag blir mindre omfattande än enligt motionen men som i alla fall innebär, att den oerhört olika hårt tryckande tunga, som undervisningsplikten medför för olika kommuner, i någon mån utjämnas. Påståendet, att ett bifall till förslaget innebär slöseri, oförsiktighet och lättsinne är under dessa förhållanden för mig fullständigt obegripligt.

När det gäller att välja formen för en sådan utjämning, som ensamt rör sig med skolutgifter och avser att vara en utjämning endast i fråga om kostnaderna på grund av undervisningsplikten, gäller det särskilt att icke gripa in på skatteutjämningsarbetet i allmänhet. Ty så fort man kommer in på problemet att söka fördela kostnaden mellan de olika kommunerna i förhållande till deras skattebörda och icke håller sig uteslutande till barnantalet och en därpå grundad utjämning innebär det ett sådant ingripande i det pågående skatteutjämningsarbetet, att det synes vara oriktigt att nu slå in därpå. Det gäller däremot att finna en form, som för det första icke på något sätt stimulerar till ökade utgifter, för det andra icke ingriper på det allmänna utjämningsarbetet och för

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.

(Forts.)

det tredje likväl medför en provisorisk lösning av sådant slag, att den när som helst kan vid skatteutjämningen i övrigt utbytas mot en annan form. Samtliga dessa förutsättningar fyller det här föreliggande förslaget.

Här har man frågat — och det var den frågan, som uppkallade mig — varför icke den frisinnaade regeringen tidigare har kommit med detta förslag. Jag vill då meddela, att planer voro uppe hösten 1928, just sedan man fått igenom kommunalskattereformen, att upptaga denna fråga till behandling. Att sedermera det arbetet avbröts, berodde på förhållanden, över vilka denna regering icke rådde. Hade dessa planer då kunnat fullföljas, skulle förslaget hava förelegat till 1929 års riksdag i stället för som nu skedde i form av motion först vid 1930 års riksdag.

Jag har hört, att finansministern i dag yttrat, att om motionen och vad därmed sammanhängde skulle vara uttryck för nya regeringsmetoder, tyckte han, att det vore rätt bedrövtligt. Jag vill säga, att, i den mån man kan främja en utveckling efter här angivna linjer, kommer åtminstone jag att vilja medverka därtill. När det gäller ändamål av den allmänna betydelse, som det här är fråga om, och då det kan ske på det sättet, att man icke ökar utgifterna i och för sig och icke stimulerar kommunerna till någon som helst ökad utgift utan endast på ett utgiftsområde, där utgiften är oundviklig, utjämnar bördan rättvist mellan olika skatteobjekt, är jag övertygad, att jag för egen del icke kommer att upphöra att främja en sådan »metod». Och när jag hör lantmän hysa betänkligheter mot detta förslag, men samtidigt den enklaste undersökning visar, att allmän uppfostran i den omfattning, våra nuvarande undervisningsbestämmelser medföra, kostar så väsentligt mycket mera på landsbygden än i de med skatteobjekt mera rikt utrustade samhällena, är det fullständigt obegripligt, att man, av hänsyn till de ekonomiska betänkligheterna, kan gå mot det föreliggande förslaget.

Vad beträffar de båda olika grunderna för fördelning av bidraget, som här äro uppe, antingen anslag *till läraravdelning* eller anslag beräknat efter *antalet barn*, är det ostridigt, att den mest objektiva grunden i och för sig måste vara barnantalet och att det rationellaste är, att man på det sättet söker utjämna dessa kostnader, att de från botten beräknas per barn. Att sedan förhållandena i skilda kommuner äro olikartade, så att större klasser förekomma på somliga håll än på andra, omständigheter, som äro beroende på de olika kommunala myndigheternas beslut, har man i detta sammanhang i motionen icke velat gå in på. Motionärernas yrkande har lagts på den grund för utjämningen, som man ansett vara mest rationell, nämligen barnantalet. I övrigt kvarstå givetvis de olikheter mellan kommunerna, som bestå i längre avstånd till skolan, dyrare levnadskostnader o. dyl. Men det är förhållanden, som man med denna utjämning icke avser att ändra. Här har man begränsat sig uteslutande till *en utjämning av de kostnader, som påläggas de olika kommunerna på grund av allmänna bestämmelser om gemensamma undervisnings- och uppfostringsplikter*.

Den kombination av de olika beräkningsgrunderna, som här föreligger, förefaller mig emellertid också vara acceptabel. Jag tror därför, att man ur olika synpunkter handlar riktigt, om man nu följer utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall.

I detta yttrande instämde herr *Törnkvist* i Karlskrona.

Herr *Pehrsson* i Bramstorp: Herr talman! Då jag i denna fråga ämnar rösta för förslag i positiv riktning, vill jag här närmare motivera min ståndpunkt.

Det har här invänts, att saken icke är tillräckligt utredd, och jag är villig att erkänna, att någon större utredning icke föreligger. Om det skulle gällt

att här fatta ståndpunkt till nya utgifter, så tror jag, att de flesta av kammarens ledamöter icke skulle velat vara med om detta. Men frågan ligger till på annat sätt. Det gäller att betala en utgift eller hjälpa till att betala en utgift, som kommunerna genom statens åtgärder i många fall tvingas att göra.

Man har här sagt, att då anslaget tillfaller kommunerna lika, oavsett deras skattetryck, kan man icke vara med om förslaget. Det är ju i regel på det sättet, att när det gäller en sak, som man icke vill vara med om, har man alltid invändningar att göra. Den invändningen kan man naturligtvis förstå, att det vore önskvärt att få en utjämning av skatterna. Men jag ser icke detta bidrag, som om det skulle avse en skatteutjämning mellan olika kommuner, utan jag ser saken på samma sätt, som man gjorde i första kammaren och även i andra kammaren åren 1919 och 1920, då skolfrågan debatterades här. Då ansåg man, att staten hade vissa förpliktelser att bisträcka kommunerna, när staten hade så stark bestämmanderätt över hur kommunerna skulle ha skolväsendet ordnat. Jag ser detta bidrag mera som ett led i den utvecklingen, och det förvånar mig, att här representanter för landsbygden, som dock gå in för anslaget, göra det med så stor tveksamhet och att det till och med finnes landsbygderepresentanter, som yrka avslag på detta anslag.

Herr Anderson i Råstock säger, att de kommuner, som nu ha hög skatt, få lika fullt betala sin inkomstskatt. Det är alldeles klart, att även dessa kommuners invånare få betala sin inkomstskatt. Men, herr Anderson i Råstock, det är väl ändå i regel på det sättet, att de, som ha hög skatt, ha litet skatteunderlag. I regel är det så, att, om en kommun på grund av nedlagd industri eller av andra grunder fått skatteunderlaget förminskat, så stiger skatten, och då blir bidraget i form av inkomstskatt, som skall lämnas ifrån denna kommun, icke stort, därför att det verkligt bärkraftiga skatteunderlaget väsentligt minskats. Vi ha många gånger diskuterat de kommunala skatterna här i kammaren och verkligen varit överens om att i många fall är det luftkronor, som det skattas för. Så är förhållandet där inte inkomst av fast egendom uppgår till det belopp som repartitionstalet gånger taxeringsvärdet utgör. Men de bidrag, som skola utgå på detta sätt, de skola i alla fall icke läggas på luftkronorna utan på verkliga inkomster, och följaktligen blir det en utjämning, då man tar skatt från verkliga inkomster och icke från inkomster, som icke finnas.

Herr finansministern gjorde en jämförelse mellan hur det ställer sig i Kristianstad och Malmö med avseende på kommunalskatt per skattekrona. Jag vill invända häremot, att herr finansministern glömde att räkna med, att den ena staden, Kristianstad, har till sin kommunalskatt en landstingsskatt, som den andra icke har, och följaktligen är skillnaden icke sådan, som han i det fallet nämnde.

Varför jag närmast begärde ordet var, att herr Lithander vädjade till oss bondeförbundare, att vi icke i det skick, vari frågan föreligger, skulle låta förleda oss att gå med på något av de föreliggande förslagen om ett anslag på 8,800,000 kronor eller 8,100,000 kronor, vilketdera förslaget, som nu kan tänkas uppnå majoritet i kammaren. Jag vill säga herr Lithander, att det vore riktigt, att han riktade sina förmaningar till dem, som yrkat bifall till statsutskottets förslag, men vilkas hela anföranden och uppläggning av saken gått emot förslaget. Jag tycker, det vore riktigt att säga till dem, att de skola vara mera konsekventa och att de av sin anförda motivering borde känna sig förpliktade att icke gå med på anslaget.

Som jag förut framhållit, anser jag, att det här icke är fråga om en skatteutjämning i samma bemärkelse som den skatteutjämning, som en gång i tiden verkligen bör komma. Här gäller det att lämna hjälp till att bestrida kostnaderna för sådana åtgärder, som kommunerna genom statsmakternas beslut tvingas att genomföra. År 1919 eller 1920, då vi i denna kammare diskuterade frå-

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.

(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

gan om minimilöner för kantorer och klockare och en stor del av riksdagens ledamöter voro i färd med att bestämma vissa minimilöner för dessa tjänstemän hävdade jag den uppfattningen, att jag ingenting hade emot att dessa tjänstemän skulle få en skälig lön, men att jag, om riksdagen beslöte vissa minimilöner, ansåge, att riksdagen skulle taga konsekvenserna härav och lämna bidrag till viss del av de kostnader, som föranleddes av detta beslut.

Då herr Holmdahl här yttrade, att han hade en varm känsla för att man skulle söka lindra för kommuner, som hårt trycktes av skatter för skolväsendet, vill jag rikta en vädjan till herr Holmdahl som chef för skolöverstyrelsen, som ju har anledning pröva rätt många svåra fall i fråga om kommunernas skolväsende, att skolöverstyrelsen ville taga initiativ och komma fram med förslag om att, när statsmakterna tvingade kommunerna att vidtaga kostsamma åtgärder, en del av kostnaderna skulle läggas direkt på staten och att skatterna skulle utgå efter andra grunder. Det vill jag vara med om. Så snart jag får se ett sådant uppslag från skolöverstyrelsen, skall jag erkänna, att det finns ett varmt intresse för att för kommunerna lindra de bördor, som genom riksdagens beslut åläggas desamma.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Herr Anderson i Storegården anförde nyss, att det statsutskotts-förslag, som här föreligger, innebär en skattelindring, och det är fullkomligt riktigt. Detta förslag innebär en lättnad för kommunerna under den tid, som utredningen om skatteutjämningen pågår. Då herr Anderson synes vilja vara med om lättnader, förvånar det mig, att han som lantman icke kunnat följa utskottets förslag.

En gång förut har herr Anderson i Råstock yttrat, att han ansåg, att grunderna för denna lättnad åt kommunerna voro alltför lösa att bygga på. Jag ber att få erinra kammaren om, att jag har förut varit med om att bereda lättnader åt kommuner just i fråga om skolutgifter. Det var den gången, då vi höjde anslaget till skollärarnas löner till att utgå med 90 procent av lönen. Var herr Anderson icke med om den saken? Här gäller samma grunder. I stället för att höja lönerna till skollärarna ger man här vissa anslag till skolorna. Det torde vara ungefär detsamma. Det synes mig också, att man icke bör hysa alltför stora betänkligheter mot ett provisorium, som ju här är fråga om.

Herr Lithander gjorde gällande, att bifall till utskottets förslag medförde ett slöseri med statsmedel, och att ett visst ansvar vilade på riksdagen, om den anslog dessa 8 miljoner kronor för lättnader i skattetrycket. Säg mig, herr Lithander: om frågan nu faller i dag och medel stå till förfogande, är icke då herr Lithander med om att bifalla regeringens förslag till att sänka inkomst- och förmögenhetsskatten? Vore det icke ett mera lättsinnigt handhavande av statens medel att lätta bördorna för dem, som ha lättast att bära dem? Jag nämnde nyss, att här gäller frågan: skall man lätta bördorna för de förmögna eller för det fattiga folket? Jag väljer det senare.

Herr Holmdahl förebrådde mig, att, vad jag yttrat om huvudstadens högerrepresentanter varit fullständigt omotiverat. Herr Holmdahl! När man tillhör ett samhälle, som är privilegierat och åt vilket landsbygden betalar en stor del av dess skatt för skoländamål, vilket årligen med en invandring av 12,000 personer kostar landsbygden över 7 miljoner kronor för undervisningsändamål, när man tillhör ett sådant samhälle, bör man väl icke motsätta sig en lättnad för det folk, som fått lov att bekosta undervisningen för dessa invandrare. Det anser jag vara en hårdhet från en högerrepresentant på stockholmsbänken och en hårdhet från en representant för det stora samhälle, som fått sådana förmåner. Vad ni, en stor del av högerrepresentanterna, eftersträva, är att sänka utgifterna för storfinansen och de stora bolagen. Högern säger att den vill hjälpa jordbruket. Men på vad sätt? Jo, genom att lägga bördorna på konsu-

menterna genom tullar, men om fråga är att lätta bördorna för jordbruket genom en utökning av inkomst- och förmögenhetsskatten, då vill ni icke vara med.

Jag tror mig nu ha besvarat den förebråelse, som riktats mot mig. Jag har velat såvitt möjligt lätta bördorna för det folk, som dignar under dem.

Jag vill tala om för herr Anderson i Råstock, att en arbetare visat mig sin skattesedel. Det gällde icke någon kommun med någon särskilt hög belastning. Hans inkomst var 1,540 kronor och hans skatt 268 kronor. Hans veckolön var 30 kronor, och han fick således avstå nära nio veckolöner för att betala sin skatt, och en stor del av den gick just till skolundervisningen, även åt de barn, som sedermera flytta till de stora samhällena.

Nu är blott fråga om en provisorisk åtgärd. Sådan utredningen om skatteutjämningen är lagd i enlighet med direktiven för denna utredning, kommer den troligtvis icke att bli klar förrän om två eller tre år, men jag hoppas, att den nya regeringen kommer att påskynda den. Skall man då vänta de tre åren och de orättvisa skattebördorna kvarstå under tiden, så att de stora och rika samhällena icke skola bidra i verklig mån till skolundervisningen? Jag påpekade i mitt första anförande, att huvudstaden, som har en ekonomisk bärkraft, lika stor som landsbygdens, bekostar undervisning för 5 procent av landets skolbarn, medan landsbygden bekostar undervisning för 75 procent av barnen. Är det icke rimligt, att om man kan lindra, man icke rider upp på formella skäl utan genomför en lindring, även om rättelse i framtiden skall komma till stånd, sedan den stora utredningen framlagts?

Jag vågar tro, att jag talar å många skattebärares vägnar, som ha svårt och kanske få försaka det mesta för sig själva för att kunna betala skatten, då jag vädjar till andra kammaren att vara med om att lindra dessa bördor, när tillfälle därtill gives.

Herr Holmgren: Herr talman! På samma gång som jag med tacksamhet måste notera, att herr förste vice talmannen behagade uppmärksamma det anförande, som jag i denna fråga höll på förmiddagen, måste jag, såvitt jag rätt uppfattade hans anförande i middags, gentemot detsamma inlägga en bestämd gensaga, i vad det berör min person.

Jag fattade förste vice talmannens anförande så, att han riktade sig mot stockholmshögern med den anmärkningen, att deras rättfärdighetskänsla borde ha bjudit dem att icke instämma i det anförande, jag höll, utan i stället övergå på den sida, som bland annat representeras av herr förste vice talmannen. Jag kan svårligen av detta finna något annat, än att herr förste vice talmannen velat antyda, att andra skäl än rättfärdighetskänsla skulle legat till grund för min ståndpunkt i frågan. I detta sammanhang framställde herr förste vice talmannen mig som en alldeles speciell stadsrepresentant. Jag vill gentemot detta framhålla, att med det förslag, som nu är avgivet av statsutskottet, skulle Blekinges städer få 72,000 kronor, efter vad som uppgivits för mig. Må det vara nog sagt. Min rättfärdighetskänsla, herr förste vice talman, har bjudit mig att öppet och oförbehållsamt erkänna, att jag anser de idéer, som ligga till grund för den motion, som av förste vice talmannen framburits, vara sunda, riktiga och väl förtjänta av statsmakternas beprövande. Jag har velat, att en sådan omprövning skall äga rum i full omfattning, och har därför velat, att denna fråga skulle hänskjutas till Kungl. Maj:t. Min rättfärdighetskänsla har också sagt mig, att jag icke har rätt att disponera 8,800,000 kronor för ett ändamål, där icke en fullständig och klarläggande utredning föreligger om hur dessa medel skola på lämpligaste och riktigaste sättet användas. Jag tror icke, att herr förste vice talmannen skall kunna påvisa ett enda exempel, då jag under min nu tioåriga riksdagsmannatid har på något vis satt städernas intressen i motsatsförhållande till landsbygdens, och jag förbehåller mig, herr förste

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.

(Forts.)

vice talman, att när herr förste vice talmannen för framtiden ämnar försöka sätta in sprängkilar mellan stad och land, att herr förste vice talmannen då benäget ville lämna min person utanför sina manipulationer.

Om jag icke måste förutsätta, att herr förste vice talmannens ställning gjorde det för honom omöjligt att hemfalla till demagogi, skulle jag vara mycket benägen att just under den rubriken inrymma hans anförande här i dag.

Herr Lithander: Herr talman! Herr Ekman gjorde gällande, att det icke var någon nämnvärd skillnad mellan utskottets och motionärernas förslag, då vartdera förslaget innebär en utjämning. Men det blir i alla fall, herr Ekman, utan nöjaktig utredning en överflyttning av statsskattemedel, och jag anser, att man icke har rätt att göra ett sådant ingrepp i den budgetberäkning, som regeringen har gjort, på så lösa boliner och så ofullständig utredning, som föreligger i dessa motioner; och jag lyckönskar den blivande regeringschefen, när det blir för allt Sveriges land bekant, att han har varit den drivande kraften, alltså till att en tilltänkt sänkning av skatteprocenten icke kommer att äga rum. Jag skulle vilja ställa en fråga till den ärade herr Ekman, som gjorde gällande, att det var rationellt. På sid. 29 i statsutskottets utlåtande finnes ett exempel taget ur det levande livet — det står överst på sidan — det är två församlingar, som hava tre lärarkrafter. I den ena församlingen undervisas 72 barn och i den andra 113. De hava ungefär samma utgifter för skolväsendet, men enligt herr Ekmans rationella grunder får den ena 1,440 kr. i bidrag och den andra kommunen får 2,260. Äro dessa de rationella grunder, efter vilka herr Ekman rekommenderat riksdagen att göra en utgift på 8 milj. kr. och däröver, så kan jag icke följa honom i den galoppen. Så sade herr Ekman, att när han hör lantmän yrka avslag, då förstår han det icke, men jag hoppas, att man i lantmännens hembygd skall förstå, varför även lantmän kunna yrka avslag på detta förslag, när det är så irrationellt, att även de rika kommunerna få del av bidragen. Vi behöva icke tala om Orsa kommun, som också är med i herr Ekmans rationella plan, men jag skall som stadsbo tala om, att även Göteborg och Stockholm skulle få hundratusentals kronor enligt herr Ekmans rationella plan. Det kan väl därför hända, att det kan finnas lantmän, som anse att denna överflyttning icke är befogad. Herr förste vice talmannen frågade om det icke vore slöseri om förslaget nu faller, att använda beloppet till en 5 % sänkning av skatteprocenten. Jag vill då påpeka, att även finansministern Thorsson på sin tid var av den mening, att det var ett önskemål, att man skulle bestämma skatteprocenten till 100 %. De överskjutande procenten hava varit kristidsföreteelser, och i fråga om dem har man så småningom saktat krupit ned med lika sänkning i allmänhet för direkta och indirekta skatter, men man står fortfarande på en siffra av 145 %. När regeringen har föreslagit att taga bort 5 % är det just ett angivande åt vilket håll man bör gå. Det är en åtgärd, som skulle utgöra en stimulans för näringslivet och som även för lantmännen icke skulle betyda så litet. Men när man från herr Ekmans håll och från dem, som nu sitta i utskottet med den politiska makten, dikterat utskottets beslut och velat göra ett avsteg från denna väg, då har man givit en signal utåt landet, som kommer att verka i motsatt riktning, och som kommer att indirekt skada lantmännen, därför att det tar bort den tilltro för en sund utveckling i detta avseende som man varit inne på. Ett avsteg härifrån har sannerligen vida större betydelse än vad herrarna tro. Herr förste vice talmannen framhöll också, att de stora samhällena äro privilegierade, och att folk flyttar in dit från landet, sedan de fått sin uppfostran på landet. Så säger han, att det är en hårdhet, som gör sig gällande här. Jag vill påstå, att det är raka motsatsen. Det har gjorts så mycket för det allmänna, både sådant som kommit städerna och även landsbygden till

del, att någon hårdhet i sinnelaget tror jag icke man med någon rättvisa kan göra gällande. Och så skulle jag vilja säga den ärade talaren, när han gjorde gällande i sitt första anförande, att det här är en hedersskuld till landsbygdens folk, att det nog i alla fall förhåller sig så, att från de stora samhälлена kommer en så väsentlig del av bidraget till de statliga utgifterna, att det säkerligen skulle kännas som en tunga för landsbygden den dag, då de stora städerna icke mäktade med det utan alltså en hel del därav skulle komma att överflyttas på landsbygdens befolkning.

Jag tror, att man gör riksdagen och landet en god gärning, om man återupplivar litet av den sparsamhet med saker och ting och den försiktighet i besluten, som alltid har varit utmärkande för statsutskottet. — Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag har gått in för att bidraget till folkskoleväsendet skulle ökas i någon mån, så har jag velat säga, att då herr Ekman ansåg, att de motioner, som han och andra av hans parti framlagt i ärendet, vore rationella på grund därav att de lade bidraget per barn, så förundrar jag mig över, att herr Ekman i slutet av sitt anförande kom till *det* resultatet, att utskottets förslag också var rationellt. Jag hörde icke av någon reservation i detta fall, och det motsvarar dock icke mer än en fjärdedel av vad motionen skulle föra med sig. De två hundra kronor, som utskottet föreslår per avdelning, anser jag vara rationellt, och jag skulle önska, att man lagt ett hundra kronor till i stället för den där femkronan. Då hade vi varit alldeles överens om att lägga det så rationellt som möjligt. Om man lägger det på lärarkrafter i stället för på barnen, tycker jag att det icke blir mindre rationellt därför, då man i alla fall i utskottet har måst gå in för att taga de två hundra kronorna per läraravdelning, vadan utskottet till tre fjärdedelar underkänt det rationella i motionens nya grund för höjda statsbidrag till folkskolorna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då herr förste vice talmannen frågade mig, om icke direkt så indirekt, om jag icke vore nöjd med den skatteutjämning, som man lyckats åstadkomma genom att staten betalar 90 % av folkskolans lärarelöner, så skall jag be att få säga, att det är jag visst. Men det är den skillnaden mellan det av honom åsyftade beslutet och det förslag, som nu föreligger, att då gällde det att bygga på ett system som redan fanns. Här är man såvitt jag förstår på väg att övergå till sådana primitivare bedömningsmetoder, vilka slopades i början av 1870-talet. Jag tror, att jag har rätt att säga, att det är ett bedömande i klump, då man vill gå tillbaka enbart till folkmängden såsom grund utan att taga hänsyn till att man därigenom skulle komma att gynna de kommuner, som hava en sammanträngd befolkning, och vilka alltså böra kunna åstadkomma ett skolväsen för billigare pris. Det kan icke vara så att det är befolkningssiffran som är det avgörande i detta fall. Jag kanske får sticka emellan med en parentes. Jag tror icke, att det är lämpligt att gå in på en sådan väg, exempelvis att staten övertog lärarelönerna helt och hållet, att kommunerna skulle få besluta kostnaderna och staten sedan skulle betala fiolerna. Det får lov att vara litet ekonomiskt ansvar kvar för de beslutande myndigheterna också, det är min princip.

Vad sedan beträffar den där skattsedeln, som herr förste vice talmannen åberopade, så undrar jag, huru det hängde i hop därmed. Kan det icke möjligen vara så, att skattebeloppet gällde ett föregående års inkomst, som då till även tyrs var högre. Annars kan jag till protokollet anföra — jag vet icke för vilken gång i ordningen — att den saken känner jag till. Jag är hemma i en

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)

kommun, som varit uppe i sammanlagt omkring 14 kr. i landstings- och kommunalskatt, vartill kommer vägskatt och skatt till kronan, så att herr förste vice talmannen skall icke försöka inbilla mig och andra att jag icke har kännedom om huru det förhåller sig med skattetrycket på landsbygden.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag har aldrig miss-tänkt, att icke herr Holmgren som stadsrepresentant behärskas av en utpräglad rättskänsla, och jag erinrar också, att jag yttrade, att när herrar stadsrepresentanter av högern blivit i tillfälle att genomtränga frågan och se vad skatterna betyda bland stugornas folk, jag trodde, att också herrar stadsrepresentanter av högern skulle vara med om detta förslag. Jag har här framför mig en tablå över huru en skattelindring skulle verka i Blekinge. Blekinge är en av de landsdelar som är hårdast beskattad, och det synes mig, när herr Holmgren säger, att han icke endast är Karlskronabo utan räknar sig även till landsbygdens folk, att han borde tänka på de fattiga fiskarna vid Torhamn och på de karga skärgårdsöarna, som hava att kämpa med stora svårigheter, och som kanske få försaka även det nödvändigaste att förse sina barn med på grund av skatten. Skulle icke herr Holmgren vilja vara med i dag och lindra deras skattebörd?

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Jag begärde ordet när herr Lithander i sitt yttrande talade om, hur lantmännen skulle känna sig tillfreds, därest kronoskatten sänktes med fem enheter. Vad han yttrade därvidlag tyder på att han ingen aning har om hur en kronodebetsedel ser ut på landsbygden. Det ställer sig på det sättet, att åtminstone för en måttlig inkomsttagare därstädes, och lantmännen få väl i allmänhet räknas till den gruppen, så är icke kronoskatten på debetsedeln den största posten, utan det är vägskatten och landstingsskatten, och på dem blir det icke någon sänkning med fem enheter, även om vi besluta här i kammaren att sänka den statliga inkomst- och förmögenhetsskatten med dessa enheter. När han vidare talade om, att Stockholm och Göteborg och andra stora och rika kommuner komme att få åtskilliga hundratusentals kronor av detta anslag, så vad är det då för ett resonemang, herr Lithander? Stockholm betalar 40 % av inkomstskatten, och då är det väl icke så himmelskriande heller, om den staden skulle erhålla statsbidrag till sitt skolväsen efter samma grunder som övriga kommuner i riket. Icke behöver han ondgöra sig över den omständigheten, att Stockholm eventuellt erhåller c:a 400,000 kronor av detta anslag.

Nu tycker jag för min del, att det icke sker någon större orättvisa därest stockholmarna, om de nu få bidraga med ett något högre belopp än hittills till landets skolväsen, ty det finns en ofantlig massa stockholmare, som fått sin skolundervisning på landsbygden, och detsamma kommer förhållandet att bli i fortsättningen. Vidare är det på det sättet, om jag t. ex. räknar med min egen kommun hemma, att om vi icke hade någon kommunalskatt alls, så skulle vi i alla fall hava en högre skatt per bevillningskrona än vad man har i Stockholm, om man räknar med vägskatt och landstingsskatt. Om det således behövs någon skattelindring någonstans, så är det för landsbygden. Här är faktiskt icke fråga om någonting annat än likvidering av utgifter vilka under alla förhållanden måste utgå. Men det är icke något slöseri, som man sökt göra gällande från visst håll.

När herr Anderson i Råstock yttrade att kommunerna blevo de som beslutade utgifterna och staten betalade dem, så förstår jag icke vad han menade med det resonemanget. Ty jag tror icke, att det finns någon enda kommun i detta land, som på grund av detta beslut kommer att offra ett enda öre mera än de äro tvungna till på sitt skolväsen. Icke komma de att öka sina skolut-

gifter, därför att de få detta bidrag till sitt skolväsen. Jag kan ju medge, att det hade varit önskvärt, att detta förslag hade föregåtts av en s. k. utredning, men jag vill framhålla, att det bygger på precis samma principer som när riksdagen beslutade, att vi skulle betala 90 % av folkskolläraernas löner. Här är det fråga om ett visst kontant bidrag till skoldistriktet för varje skolavdelning, och därjämte ett särskilt bidrag för varje skolbarn. Det hela är ju byggt på en kompromiss i statsutskottet. Jag håller före att den av herr Olsson i Kullenbergstorp förordade linjen kanske är den riktigaste, men eftersom jag tror, att utskottets förslag är det enda som kan gå igenom i kammaren, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

*Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Lithander: Herr Jönsson i Revinge sade sig medge, att det varit önskvärt, att någon utredning hade förelegat. Ja, det är just vad det är. Nu ha vi så mycket att göra i höst, vi ha landstingsmannaval o. s. v. Kunna vi då icke lika gärna vänta till nästa år med detta förslag och få till stånd den utredning, som här behövs?

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande mom. a) nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, 2:o) bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar andre vice talmannen C. Petrus V. Nilsson och Olsson i Kullenbergstorp; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Olsson i Kullenbergstorp och Anderson i Råstock begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Olsson i Kullenbergstorp votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående momentet a) i statsutskottets hemställan uti dess utlåtande nr 198 antager den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herrar andre vice talmannen C. Petrus V. Nilsson och Olsson i Kullenbergstorp avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) av utskottets förevarande utlåtande nr 198, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
kostnaderna
för folkskole-
väsendet.

(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar andre vice talmannen C. Petrus V. Nilsson och Olsson i Kullenbergstorp avgivna, vid utlåtandet förgade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare blev på herr talmannens därå framställda proposition utskottets hemställan i mom. b) jämväl av kammaren bifallen.

§ 2.

Föredrogs vart för sig:

bankoutskottets memorial:

nr 59, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret; och

nr 60, angående instruktionen för bankoutskottet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckt motion om ändring i §§ 24 och 27 värnpliktslagen; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 4:o) och 14:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående kompetensvillkor för valförrättare i städer med magistrat.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 3.

I fråga
om vattenfalls-
styrelsens
taxor för elek-
trisk kraft åt
landsbygden.

Å föredragningslistan var härefter upptaget andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av första kammarens beslut över motion, I: 70, angående reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft åt landsbygden.

I anledning av en inom första kammaren av herr *Johan August Larsson m. fl.* väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 70, hade nämnda kammare för sin del beslutit bifalla ett under överläggningen framställt yrkande, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida, i vad mån och under vilka förhållanden en reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft kunde och borde vidtagas.

Andra kammaren, som delgivits första kammarens beslut, har hänvisat ärendet till sitt fjärde tillfälliga utskott.

Inom andra kammaren hade herr *Johansson* i Fårekulla *m. fl.* väckt en motion, nr 172, lika lydande med den ovannämnda, inom första kammaren avgivna motionen.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som till behandling förehäft sistnämnda motion, hade uti utlåtande, nr 7, hemställt, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an-

hålla om åtgärder för en reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft.

Vid detta utlåtande hade fogats en reservation, i vilken yrkats, att motionen II:172 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda; och blev vid ärendets föredragning ifrågavarande reservation av kammaren bifallen.

*I fråga
om vattenfalls-
styrelsens
taxor för elek-
trisk kraft åt
landsbygden.
(Forts.)*

Uti nu föreliggande utlåtande hemställde utskottet — som alltjämt vidhölle den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets förberörda utlåtande, nr 7, nämligen att en utredning rörande vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft vore önskvärd — att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Uti en vid sistnämnda utlåtande fogad reservation hade herrar *Lindberg*, *Sandberg* och *Andersson* i Löbbo, fru *Nordgren* och herr *Ahl* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Sandberg: Herr talman! Andra kammaren har nyligen behandlat nu förevarande fråga och därvid beslutat avslå såväl den i ämnet väckta motionen som ett under överläggningen av herr Danielsson framställt yrkande. Denna kammare har i stället beslutat bifalla den vid ärendets föregående behandling föreliggande reservationen. Första kammaren, som haft samma fråga till behandling, har emellertid fattat ett annat beslut. Den har bifallit ett yrkande av i huvudsak samma innehåll som nyssnämnda i denna kammare av herr Danielsson framställda och här avslagna yrkande. På grund av att första kammaren alltså fattat ett beslut, som innebär tillstyrkande av viss åtgärd i denna fråga, har ärendet nu blivit remitterat till denna kammarens fjärde tillfälliga utskott för förnyad behandling. Utskottet har naturligtvis icke haft någon anledning att frångå sitt förut i ärendet fattade beslut. Som känt ha utskottets ledamöter därvid varit delade i tvenne lika stora grupper. Vid utskottsbehandlingen av denna fråga förra gången avgjorde lotten, vilkendera meningen, som skulle bli utskottets, och vilken som skulle bli reservanternas. Det har skett på samma sätt vid utskottets senare behandling av detta ärende, och utslaget genom lotten har också blivit detsamma, vilket gör, att ärendet nu föreligger i det skick, som det här presenteras för kammaren.

Eftersom kammaren helt nyligen haft en ganska lång debatt i denna sak, anser jag det icke alls nödvändigt att nu ingå på någon saklig utläggning av denna fråga, och jag förmodar, att detta icke heller kommer att ske från det håll, som representerar en annan uppfattning i frågan än jag. Jag har emellertid ansett mig skyldig att klargöra ärendets läge, och jag vill också uttrycka den förmodan, att denna kammare kommer att vidbliva sitt förut fattade beslut, då inga skäl tillkommit, som skulle kunna föranleda ett annat ståndpunktstagande.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande av herr Lindberg m. fl. fogade reservationen, vilken går ut på, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Med herr Sandberg förenade sig herr *Ericsson* i Sörsjön.

Herr Johansson i Fårekulla: Herr talman! Vi hade, såväl reservanter som utskottsmajoritet, förut kommit överens om att icke upptaga någon debatt här i kammaren i denna fråga, men det har tydligen herr Sandberg glömt. Jag

*I fråga
om vattenfalls-
styrelsens
taxor för elek-
trisk kraft åt
landsbygden.
(Forts.)*

skall emellertid hålla mitt löfte och endast, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Golvvasta: Herr talman! Jag tänkte heller icke gå upp i denna fråga, men när herr Sandberg tog upp en debatt, som han nu gjorde, så finner jag mig föranlåten att med några ord peka på ett par synpunkter.

Jag vill bara vända mig emot det påstående, som göres i en av vattenfallsstyrelsens inlagor, där det säges, att kraften till landsbygden är den, som vattenfallsstyrelsen gör förlust på, men att man får förtjänst på den kraft, som säljes till så billigt pris som 0.65 öre per kilowatt. Vi veta, att vattenfalls- och kraftstationer kostat i runt tal 70,000,000 kronor, och att distributionsnätet och distributionsanläggningar gått till 25,000,000 kronor. Vi veta vidare, att landsbygden får betala kraften med 7 å 8 öre per kilowatt; den förening, jag tillhör, har på de senaste åren fått betala 8.2 öre per kilowatt. Då måtte det vara någon underlig sorts beräkning man har, när man kan påstå, att ett pris av 0.65 öre kan vara förtjänstbringande, när, som jag förut sagt, kostnaderna för de fasta anläggningarna gå till 70,000,000 kronor och distributionsnätet kostar 25,000,000 kronor.

När man också i det utlåtande, som avgivits till utskottet, ser, att man säger sig vilja konfidentiellt meddela utskottet de beräkningsgrunder, som hava använts för att komma till den slutsatsen, så frågar man sig: vad är det här för sorts hemlighetsmakeri? Är det någon sorts utrikespolitik, vi här ha att behandla? Är det ändå icke sådana saker, att man tycker, att riksdagen borde få reda på de grunder, efter vilka man gjort sina beräkningar?

Jag skall icke vidare gå in på detta, herr talman. Jag anser bara, att då det nu är på det sättet, att man endast begär en utredning, så skulle därigenom åtminstone utredningsmännen komma i tillfälle att få se dessa beräkningsgrunder, som man icke anser sig kunna delge riksdagen officiellt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det var just herr Olsson i Golvvasta, som uppkallade mig. Jag tillhörde den lilla krets människor, som 1925 fick se på siffrorna från vattenfallsstyrelsen. Och jag kan försäkra, att vattenfallsstyrelsen gömde icke undan något. Jag kan också försäkra, att det icke var möjligt att gömma undan något, ty vi hade två av landets mest erkända fackmän på området i kommittén. Den ene var professor i elektroteknik, och den andre hade och har fortfarande en elektroteknisk byrå här i staden och står alldeles utanför varje samröre med vattenfallsstyrelsen.

Sedan jag konstaterat detta, skall jag försöka fatta mig så kort som möjligt. Jag vill bara framhålla, att kraftpriserna för landsbygdens kraft gått ned undan för undan eller enligt en uppgift, som jag fått från vattenfallsstyrelsen, på följande sätt. År 1922 var genomsnittspriset per kilowatt 13 öre, 1923 12.1 öre, 1924 11.8 öre, 1925 11.4 öre, 1926 10.3 öre, 1927 9.5 öre, 1928 8.8 öre, 1929 8.4 öre, och det beräknas, att priset skall komma att gå ned till 7.6 öre för år 1930. Jag tillåter mig fråga: är det icke en tendens, som är ganska lofvärd, då man kan visa på en fallande skala, kan man säga, i den utsträckning, som här är fallet?

Sedan vill jag bara här konstatera, att dem det här enligt motionärerna gäller att få nedsättning för, de representera endast cirka 15 % av landets åkerareal; de övriga 85 % få i regel betala mycket högre kraftkostnader. Och jag skulle vilja ställa den frågan: är det möjligt att gå på en sänkning här för dessa 15 %? Äro herrarna och damerna i så fall beredda att lämna motsvarande subventionsanslag till de övriga 85 %? Jag tror det icke, och jag skulle vilja fråga motionärerna: om ni skulle driva en sådan här rörelse, vore ni då

villiga att marschera fram i skarpare takt, än vad som kan medges av utvecklingen själv? Jag tror det icke.

Jag ber att få instämma i herr Sandbergs yrkande.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag anser mig böra påpeka, att jag icke här gått in i någon sakdebatt i frågan. Jag har däremot funnit det vara nödvändigt att ge en liten kort redogörelse för frågans formella läge. Detta gjorde jag i egenskap av utskottets vice ordförande, då utskottets ordförande, som står för utlåtandet, nu av sjukdom är förhindrad närvara. Då en fråga förekommer på ett så pass egendomligt sätt, att den åter föreligger på kammarrens bord, strax efter det att den är behandlad och avgjord, må det icke förtänkas mig, att jag ville med några ord ge en redogörelse för detta förhållande. Något annat har jag icke sagt.

Jag skall icke heller nu följa de båda sista ärade talarnas exempel och ingå i någon sakdebatt, då jag första gången, jag hade ordet, nämnde, att jag anser detta vara överflödigt.

Herr Wachtmeister: Herr talman! Denna sak måtte väl vara så utdebatterad föregående gång, vi hade den på bordet, att det icke finns någon anledning att nu återigen upptaga en sakdebatt i ärendet, då alls ingenting nytt sedan dess kunnat framkomma. Jag vågar därför vädja till kammarrens ledamöter att icke vidare diskutera denna fråga. Det bara försämrar dess läge.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag skulle icke ett ögonblick upptaga någon debatt här, men då det nu har gjorts ett par sakliga påståenden, som jag icke anser vara alldeles riktiga, kan jag icke låta dem stå helt oemotsagda.

Det var herr Andersons i Råstock yttrande, som uppkallade mig. Han säger, att det endast gäller 15 % av Sveriges åkerjord detta, och att den andra, större delen av landsbygden får betala mycket högre avgifter. Detta är icke på något sätt konstaterat, och jag tror icke, att något som helst bevis för detta påstående för närvarande kan presteras, bl. a. därför att kraftanvändning, leveranssätt och taxeformer äro så skiftande och olika, att en sådan jämförelse måste bli synnerligen vansklig.

Beträffande vad herr Anderson i Råstock sedan sade om subvention, ber jag att få hänvisa den ärade talaren till det taxekommitténs betänkande, som han själv undertecknade 1925, och där han och hans medkommittenter på sid. 30 och 31 mycket klart och uttrycksfullt sade ifrån att en reduktion av krafttaxorna, ett lägre strömpris för landsbygden icke var subvention eller kunde ställas i paritet med subvention, utan att en avskrivning av vattenfallsstyrelsens »döda kapital» och därmed följande sänkning av energipriset var i överensstämmelse med sunda affärsprinciper och därtill särskilt trängande i föreliggande fall.

Jag skall icke närmare gå in på dessa tekniska detaljer nu, utan skall inkränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag, för vilket jag anser, att det finns mycket goda skäl.

Herr Forssell: Herr talman, ärade kammarledamöter! Sedan denna frågas formella sida blivit handlagd av vår utomordentligt erfarne talman och vårt skickliga och beprövade kammarsekretariat och frågan även sedan gått oanmärkt genom ett tillfälligt utskott, kan det ju synas något förmätet att här göra någon randanmärkning eller reflexion i marginalen just beträffande denna formella sida. Men mitt -- vad skall jag säga -- statsvetenskapliga sam-

I fråga om vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft åt landsbygden.
(Forts.)

I fråga om vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft åt landsbygden.
(Forts.)

vete bjuder mig dock att till kammarens protokoll få antecknat ett litet observerandum i denna fråga.

Sammanhanget är ju det, att en motion är väckt i första kammaren och en i andra kammaren, *alldeles likalydande*. Den i andra kammaren har ju redan lett till *negativt* resultat, och den i första kammaren har *sedan* lett till ett positivt resultat. Då borde, enligt min tanke och enligt mitt sätt att tolka riksdagsordningen, denna fråga vara förfallen, så att den icke skulle kunna återkomma till andra kammaren, därför att första kammaren har fattat ett positivt beslut, sedan andra kammaren fattat ett negativt. Den borde då enligt min tanke vara förfallen.

Jag har endast velat göra denna anteckning till protokollet utan att i detta sammanhang besvära med något yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Golvvasta, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammen, med avslag å fjärde tillfälliga utskottets hemställan, i utskottets förevarande utlåtande nr 12 bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 65 ja och 74 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

I fråga om intressekontor för jordbruksarbetare.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av dels första kammarens beslut över motion, I: 229, angående utredning rörande intressekontor för underlättande av jordbruksarbetares övergång till självständiga brukare m. m., dels ock återremiss till utskottet av utskottets utlåtande, nr 9, i anledning av motion II: 375 i samma ämne.

I två likalydande motioner, nr 229 i första kammaren av herr *J. Fritiof Gustafson m. fl.* och nr 375 i andra kammaren av herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av frågan om inrättande genom ömsesidiga frivilliga insatser av arbetsgivare och arbetare samt med statligt understöd av intressekassor med syfte att underlätta jordbruksarbetares övergång till självständiga brukare och att främja deras sparverksamhet för ålderdomen.

I anledning av den inom första kammaren väckta motionen hade nämnda kammare, på hemställan av sitt andra tillfälliga utskott, för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande inrättande av lämplig organisation med syfte att genom ömsesidiga frivilliga insatser av arbetsgivare och arbetare underlätta jordbruksarbetares övergång till självständiga brukare och främja deras sparverksamhet för ålderdomen.

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks-
arbetare.
(Forts.)*

Detta beslut hade delgivits andra kammaren, som hänvisat ärendet till sitt fjärde tillfälliga utskott.

Vid föredragning av sistnämnda utskotts utlåtande, nr 9, över motionen II: 375 hade andra kammaren återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

I föreliggande utlåtande hemställde utskottet,
att motionen II: 375 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda; samt
att andra kammaren sålunda icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Nordkvist* och *Ljung* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa,

att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut; samt

att motionen II: 375 härigenom måtte anses besvarad.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Jag är livligt medveten om det vanskliga i att vid denna sena tidpunkt under riksdagen försöka vinna beaktande för de angelägenheter, som avhandlas i nu föreliggande utlåtande. Det är emellertid icke motionärernas fel, att vi först nu äro i tillfälle att avgöra detta ärende. Motionerna äro väckta lika tidigt som andra motioner, som ha gått till tillfälliga utskott, fastän en rad av ogynnsamma omständigheter ha samverkat till att vi först nu äro färdiga att fatta beslut.

Grundtanken i de motioner, som äro väckta, likalydande i denna kammare och i den första, är den, att man vill genom samverkan emellan jordbrukets idkare och jordbrukets arbetare och under stöd och medverkan av staten bereda möjlighet för jordbruksarbetare att övergå till att bliva självständiga jordbrukare, där de personliga förutsättningarna härför äro förhanden, och i övrigt befordra en klok förtänksamhet och sparsamhet med hänsyn till framtiden. Detta syfte ha motionärerna tänkt, att man lämpligen skulle kunna vinna genom bildandet av s. k. intressekassor, genom ömsesidiga, frivilliga insatser av arbetsgivare och arbetare, och därom ha vi i motionerna begärt utredning.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, som tillstyrkt den i första kammaren väckta motionen, vilken sedermera har bifallits av första kammaren, har fäst uppmärksamheten på att tanken, rent organisatoriskt, skulle kunna realiseras på det sättet, att man intresserade de naturliga organen för sparverksamheten ute i bygderna, ortssparbankerna, för att öppna en särskild form av inlåning, varigenom detta syfte skulle kunna främjas. Motionärerna ha så mycket mindre någonting att erinra mot att den fornem väljes, som de redan i motionen ha antytt, att det vore naturligt att begagna sig av sparbankerna såsom organ för uppsamlingen av dessa sparmedel. Om man följer den vägen, så förfaller också den anmärkning, som av svenska sparbanksföreningen har

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks-
arbetare.
(Forts.)*

riktats emot att man skulle liksom suga upp sparkapitalet på landsbygden och draga in det till en central anstalt i huvudstaden.

Nu har emellertid fjärde tillfälliga utskottet avstyrkt att andra kammaren skulle biträda medkammarens beslut. Att det här icke varit fråga om några partipolitiska bevekelsegrunder framgår redan därav, att motionen i andra kammaren är avstyrkt även av två av motionärernas politiska meningsfränder, under det att motionen i första kammaren tillstyrkts av representanter för alla partier.

Däremot har utskottet givetvis tagit starkt intryck av de avstyrkande yttranden, som kommit in ifrån arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer, och jag medger gärna, att det är en svaghet, när man vill genomföra en sak som denna, att man icke ifrån första stund har stöd ifrån de organisationer, på vilkas medverkan man behöver räkna. Men å andra sidan kan jag icke finna, att man får taga dessa avstyrkande utlåtanden alltför allvarligt.

Det förhåller sig först och främst på det sättet, att dessa organisationer endast omsluta ett mycket litet antal av jordbrukets arbetsgivare respektive arbetare, och de kunna därför icke sägas vara representativa för åskådningar och tänkesätt ibland dessa stora befolkningsgrupper. Att så är förhållandet, i varje fall när det gäller arbetsgivarna, framgår redan därav, att bland motionernas undertecknare befinna sig flera lantarbetare. Ser man sedan till det sakliga innehållet i yttrandena, är icke heller det så överväldigande starkt eller övertygande. Svenska lantarbetareförbundet har tydligen ganska grundligt missförstått, vad det här rör sig om, då det säger, att detta förslag kan betraktas såsom ett surrogat för tillfället, som hjälpligt kan tjäna som ersättning för något bättre, men att det för framtiden saknar all betydelse.

Jag skulle, herr talman, vilja hävda den uppfattningen, att det i stället förhåller sig så, att den föreslagna anordningen får sin huvudsakliga betydelse just i framtiden. Först tager det givetvis sin tid att utreda frågan. Därefter tar det tid att organisera upp den ömsesidiga sparverksamheten. Och slutligen tar det ytterligare tid, innan spararnas belopp hunnit att växa till några avsevärdare belopp.

Vad återigen arbetsgivarnas yttrande angår, förstår jag mycket väl den betänksamhet, som på det hållet gör sig gällande just nu, med hänsyn till det ekonomiska läget inom jordbruket. Jag finner sålunda arbetsgivarnas avvissande hållning förklarlig, men icke dess mindre beklaglig, enär man icke får låta stundens bekymmer, huru stora de än äro, förlama vår vilja att planlägga för framtiden. Det var den ståndpunkt, som riksdagen nyss intog, då riksdagen beslöt att skriva till Kungl. Maj:t och begära fortsatt utredning rörande ökade möjligheter för lantarbetare och andra mindre bemedlade, men för uppgiften lämpliga personer, att erhålla egna jordbruk.

Om man, herr talman, icke anser, att hela det ekonomiska ansvaret för denna socialt sett önskvärda utveckling skall åvila det allmänna, så torde det få anses välbetänkt att i god tid inrikta de enskildas uppmärksamhet och intresse på att ekonomiskt förbereda sig för den blivande övergången till självständiga jordbrukare. Och då kan det väl icke vara orimligt, att det uppslag, som motionärerna framfört, får prövas i samband med den utredning, som riksdagen sålunda har skrivit till Kungl. Maj:t och begärt, helst som detta kan ske utan att någon ny utredningsapparat behöver sättas i gång för ändamålet. När den i sådana fall vanligen mera betänksamma första kammaren har fattat beslut i enlighet med motionärernas framställning och för sin del beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet, så vågar jag uttala den förhoppningen, att andra kammaren, med sitt städse ådagalagda intresse för hithörande frågor, icke skall vägra att biträda det

beslut, som första kammaren har fattat. Jag tillåter mig därför hemställa om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Osberg, Anderson* i Storegården, *Olsson* i Berg, *Alströmer, Sandström* och *Aronson*.

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks
arbetare.
(Forts.)*

Herr Sandberg: Herr talman! Utskottet har varit enigt därom, att syftet med den förevarande motionen är synnerligen behjärtansvärt, och att det hade varit i hög grad önskvärt, om man hade kunnat tillgodose det önskemål, det här är fråga om, nämligen att i någon mån sörja för lantarbetarnas framtid och ålderdom.

Men det har varit ett allvarligt »men». Vi ha kommit till den uppfattningen, att förutsättningarna att ernå resultat icke äro sådana, att det är anledning att nu påkalla statsmakternas åtgärder för att söka befrämja det ifrågasvarande i och för sig så lofvärda syftet. Och därvid har utskottet icke kunnat undgå att taga allvarligt intryck av de yttranden, som ha avgivits. Svenska lantarbetarförbundet avstyrker bestämt och på ett tyvärr något fränt sätt. Svenska lantarbetsgivarnas centralförening avstyrker likaledes bestämt.

Jag skall be att få citera något av dess yttrande:

»Varje jordbrukets tvångsvis pålagda eller frivilliga ökning av kostnaderna för arbetskraften är en lönefråga. Uppslaget om bidrag till arbetarnas framtida försörjning framträder givetvis alldeles särskilt i denna belysning under innevarande för jordbruket svåra tider, och torde därför nu ej kunna realiserast. Skulle förhållandena emellertid ändras därhän, att en höjning av arbetslönerna blir möjlig, komme jordbruket sannolikt ej att ställa sig avvisande till tanken på en fördelning av lönen enligt de linjer, som innefattas i motionärernas uppslag. En förutsättning härför måste givetvis dock föreligga i någon arbetarnas allmänna önskan att så måtte förfaras.»

Så långt den nämnda lantarbetsgivarnas centralförening. För mig har den omständigheten, som i de citerade raderna har påvisats, att det här skulle komma att bli en ytterligare belastning för jordbruket i dessa för jordbrukarna så bekymmersamma tider, spelat in i avseende på mitt ståndpunktstagande. Men det väsentligaste och det som har varit avgörande för utskottet, det är ju detta, att man saknar den nödvändiga förutsättningen för att det här skulle bli någonting av, nämligen vederbörande parter intresse. Från bägge hållen har man ju uttalat sig på sådant sätt, att det tydligt framgår, att ett sådant intresse icke finnes. Här är ju fråga om någonting, som kallas för intressekassor, och det är nästan osökt anledning att direkt i det ordets lydelse finna en grund för kravet på att ett verkligt intresse för saken skall finnas hos dem den angår. Men då denna brist på intresse klart manifesteras i de yttranden, som avgivits i föreliggande ärende, har jag för min del och de av utskottets övriga ledamöter, som bilda majoriteten, icke kunnat finna, att det för närvarande skulle tjäna något till att vidtaga statliga åtgärder, då man icke har utsikt att det under nu rådande förhållanden skall bli någonting av det man åsyftar.

Även den svenska sparbanksföreningens styrelse har ställt sig avvisande till motionärernas förslag, men den säger i sitt yttrande, att den förmodar, att det skulle finnas möjlighet att på privat väg realisera ifrågasvarande önskemål därigenom, att sparbankerna upplade en viss räkning för ändamålet. Nu säga reservanterna i sin motivering, att det vore skäl att genom en utredning undersöka och klarlägga den saken. Jag undrar, om det verkligen är nödvändigt att för den skull sätta i gång med en utredning. Sådan torde nog kunna ordnas ändå utan något statligt ingripande, och vad som överhuvud taget för

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks-
arbetare.
(Forts.)*

närvarande kan göras i motionens syfte torde utan svårighet kunna ske på enskilt initiativ.

Jag vill sluta med att säga, att jag beklagar att jag måste finna förhållandena vara sådana, att jag icke kunnat vara med om att tillstyrka motionen, fastän jag, som nämnt, finner dess syfte gott. Jag ber på anförda skäl att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ljung**: Herr talman! Herr Sandberg har anført de skäl, på vilka utskottet grundat sitt avstyrkande av motionen och sin hemställan, att andra kammaren icke måtte biträda första kammaren beslut i detta ärende. Då jag icke kunnat biträda majoritetens uppfattning utan avgivit en reservation i ämnet, skall jag tillåta mig några erinringar mot herr Sandbergs yttrande, vilka med hänsyn till föreliggande omständigheter skola bli mycket korta — detta så mycket mera som herr Petersson i Lerbäcksbyn redan utvecklat de synpunkter, som varit bestämmande för såväl motionen som för reservationen.

Herr Sandberg anförde, att även utskottsmajoriteten funnit saken behjärtansvärd och gärna skulle ha velat komma till ett positivt resultat, därest en framkomlig väg erbjudit sig. Så långt råder sålunda överensstämmelse mellan utskottets majoritet och reservanterna. Majoriteten har emellertid i väsentliga delar fattat ståndpunkt med hänsyn till de yttranden, som inkommit från svenska lantarbetarförbundet och svenska lantarbetsgivarnas centralförening. Vad det förstnämnda beträffar måste vederbörande antingen ha missförstått innebörden i motionen och dess syfte eller över huvud icke gjort sig besvär med att taga del av densamma, ty utlåtandet går helt vid sidan av motionen. I yttrandet från lantarbetsgivarna avstyrkes, sade herr Sandberg, bestämt ifrågavarande förslag. Detta kan jag dock icke finna riktigt med verkligheten överensstämmande. Det heter, att »centralföreningen måste tyvärr göra det uttalandet, att mycket små utsikter synas föreligga att med anlitan av de vägar motionärerna föreslagit sörja för» lantarbetarna i här ifrågavarande hänseende. Man pekar visserligen på de svårigheter, som föreligga, men man kommer icke med något bestämt avstyrkande. Även vi reservanter äro överens om att svårigheter möta, men vi ha samma uppfattning som det utskott i första kammaren, som behandlat frågan och som yttrar: »Utskottet inser visserligen, att stora svårigheter måste möta vid försök att realisera motionärernas önskemål, men anser att detta ingalunda är skäl nog att utan vidare avvisa desamma. Syftet att på bästa sätt organisera de resurser, som kunna stå jordbruksnäringen till buds för att sörja för sina arbetares ålderdom och särskilt att på något sätt möjliggöra för dem, som önska förvärva eget hem, att ej behöva börja helt utan egna medel, är allför stort för att få falla för invändningarna mot det här framlagda förslaget». — Detta är också reservanternas uppfattning; syftet är alltför betydelsefullt, för att man inför de svårigheter, som möta, helt bör uppge tanken. Vi ha därför ansett det riktigt, i likhet med första kammaren, att saken underkastas vidare prövning, och vi ha ansett detta så mycket lämpligare, som det ju icke behöver medföra tillsättning av någon särskild utredning. Det har ju sagts, att undersökningen skulle kunna ske genom jordbruksutredningen, givetvis under medverkan av personer, som ha intresse för saken och kännedom om hithörande förhållanden. Med hänsyn till nu föreliggande omständigheter och med hänsyn till att det här gäller icke blott något för tillfället utan en åtgärd för framtiden, som avser att trygga bättre förhållanden för jordbrukets arbetare, synes man icke ha rätt att motsätta sig den utredning, varom här är fråga. På grund av detta anhåller jag, herr talman, att få yrka, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Även jag är villig att medgiva, att det kan ligga ett gott syfte bakom det förslag, som motionärerna här framfört. Men jag skulle i alla fall vilja tillkännagiva, att jag hyser mycket stark misstro mot tanken, att man på denna väg kan uppnå några praktiska resultat, och att jag därför icke kan biträda yrkandet på den utredning, som motionärerna önska få fram. Jag måste tyvärr säga mig, att jag icke kan finna, att de vägar, som anvisats för underlättande av lantarbetarnas övergång till självständiga jordbrukare samt för deras ålderdomsförsörjning, äro framkomliga. Det förutsättes nämligen från motionärernas sida, att lantarbetsgivarna och deras arbetare skulle årligen satsa lika stora belopp i en intressekassa, varjämte lantarbetaren efter en viss bestämd minimitid skulle äga tillgodogöra sig såväl arbetsgivarens som sina egna insatser. Han skulle därigenom enligt motionärernas tanke erhålla en grundplåt, varmed han kunde skaffa sig ett jordbruk. Lantarbetsgivarna skulle åter kompenseras därigenom, att de på detta sätt kunde kvarhålla de bästa arbetarna vid jorden i stället för att dessa nu söka sig över till industrien. Jag tror för min del, att det är mycket små utsikter för att det skall bli någon mera betydande anslutning till intressekassorna bland lantarbetarna. Dessas ekonomiska förutsättningar för ett större sparande än tidigare torde vara ytterst små, och i all synnerhet torde man ha ringa möjlighet att genom att sätta en mera officiell prägel på en dylik sparverksamhet vinna det som i första hand avses, nämligen underlättande av lantarbetarnas övergång till självständiga jordbrukare. Visserligen kan det ju finnas en och annan, som kan samla ett litet sparkapital, vilket tillsammans med arbetsgivarens insatser möjligen skulle kunna ge honom en start som självständig jordbrukare, men detta skulle säkerligen icke kunna åstadkommas av några andra än sådana, vilka iakttoge mycket stor återhållsamhet, och helt säkert framför allt icke av sådana, som ginge in för experimentet att bilda familj.

Vidare en annan sak. För att idka jordbruk är det väl också nödvändigt, att det finns jord att tillgå för dessa lantarbetare. Jag nödgas framhålla, att vår jordbruksfråga kanske icke är så tillfredsställande löst ännu, och att det icke är så synnerligen lätt för lantarbetare och andra att köpa ett jordbruk, om man så skulle vilja och i övrigt äga möjlighet därtill. Jag tror alltså icke för min del, att projektet kommer att mötas med något stort intresse hos lantarbetarna.

Men om jag tror, att intresset från lantarbetarnas sida är ganska litet, så tror jag å andra sidan också, att det finns mycket mindre intresse för denna sak hos lantarbetsgivarna själva. Vi måste i alla fall komma ihåg, att här förutsättes ju, att lantarbetsgivarna skola göra ekonomiska uppoffringar till förmån för lantarbetarna. Men man skall likväl icke, enligt motionärernas förutsättning, gå tillväga på det sättet, att man skall tvingas därtill, utan allt skall ordnas på frivillighetens väg. Jag måste för min del säga, att man ger fantasien ett alltför stort spelrum, om man inbillar sig, att något större antal arbetsgivare skulle vilja frivilligt åtaga sig några ökade utgifter till dessa intressekassor, varom här är fråga. Jag finner också, att motionärerna tyckas ha klart för sig, att utsikterna för detta icke äro så stora, enär det förutsättes, att varje tanke på att tvångsvis belasta jordbruket med ökade utgifter, icke är tillrädligt. Detta med hänsyn till det svåra ekonomiska läge, vari jordbruket för närvarande befinner sig. Nu tyckas emellertid motionärerna önska, att Kungl. Maj:t skulle låta utreda frågan, medan jordbruket hinner återhämta sig och alltså komma i en bättre ekonomisk ställning, än det för närvarande befinner sig i. Beträffande detta måste jag säga, att uppfattningen hos det parti, som motionärerna tillhöra, väl är den, att genom riksdagens avslag på de av regeringen föreslagna nya och förhöjda jordbrukstullarna har icke jordbruket erhållit den hjälp, som det partiet anser, att jordbruket för närvarande

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks-
arbetare.
(Forts.)*

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks-
arbetare.*

(Forts.)

behöver. Jag tror också för min del, att man i den stundande valrörelsen på den kanten kommer att vara synnerligen angelägen att låta väljarna förstå, att lantarbetsgivarna icke komma att äga möjlighet att öka lönerna för sina arbetare på grund därav, att tullarna avslagits här i riksdagen. Jag tror också, att det föreligger en mycket utbredd uppfattning bland jordbrukare i allmänhet för närvarande, att man icke skall göra det alltför lätt för jordlösa, att skaffa sig jordbruk. När man på det hållet går ut ifrån, att man icke skall underlätta för jordlösa att skaffa sig egna jordbruk, så beror väl detta närmast därpå att man anser det innebära ett åsidosättande av egna intressen, om man medverkar till att få fram ytterligare ett stort antal konkurrenter på detta område. Jag tycker för min del, att frågan ligger till på det sättet. Jag vill också säga, att om lantarbetsgivarna anse, att det är ett ekonomiskt intresse för jordbruket att genom vissa ekonomiska uppoffringar kvarhålla de bästa arbetarna vid jordbruket, kan ju detta mycket väl gå för sig, utan att riksdagen går in för några utredningar i det avseende, varom här är fråga.

Slutligen vill jag tillägga, att lantarbetarna kanske också vilja ordna sin lönefråga genom avtal med lantarbetsgivarna. Jag skulle för min del tro, att det torde vara med tanke härpå, som lantarbetareförbundet betecknat motionärernas förslag som ett surrogat. Jag gör den reflektionen i anledning av det yttrande, som avgivits av lantarbetareförbundets styrelse. Och under alla förhållanden anser jag, att det är synnerligen olämpligt att man här beslutar en utredning, när förslaget har avstyrkts av såväl lantarbetarnas som lantarbetsgivarnas organisationer. Då säger man visserligen från deras sida, som i utskottet gått in för motionen, och även herr Petersson i Lerbäcksbyn har framhållit detsamma, att dessa organisationer icke skulle företräda majoriteten av lantarbetare och lantarbetsgivare. Jag för min del anser, att även om så är förhållandet, bevisar det väl icke i alla fall, att de andra, de som icke tillhöra dessa organisationer, skulle hysa intresse för den här frågan.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordkvist: Herr talman! Eftersom även jag är reservant i detta ärende, tager jag mig friheten att med några ord bemöta herr Ericsson i Sörsjön och framhålla, vad som för mig varit det avgörande då det gällt att taga ståndpunkt till föreliggande fråga.

Det är närmast min erfarenhet som jordbrukskonsulent i Skaraborgs län, som gör, att jag funnit det vara synnerligen behjärtansvärt, att man på något sätt ordnar så, att de lantarbetare, som vilja övergå till att bilda egna jordbrukshem, också skola ha ekonomisk möjlighet därtill. Ett stort antal av dem önska egna hem och mången står i begrepp att starta sådant, men måste se sina möjligheter att lyckas beskurna på grund av kapitalbrist. Genom en sparkasseverksamhet av den art, som här är avsedd, skulle ett grundkapital kunna bildas, som icke vore att förakta. Det är ovan berörda förhållande, som för mig varit avgörande i denna sak.

Herr Ericsson i Sörsjön hade en del invändningar att göra mot förslaget. Han gick t. o. m. så långt, att han sade, att innan man skaffar pengar skall man försäkra sig om att det finns jord att tillgå. Men om den saken torde man väl knappast behöva diskutera, då man vet att lämplig jord finns rikligt. Herr Ericsson i Sörsjön framhåller också, att man icke skall försöka komma till en frivillig överenskommelse i denna sak. Jag tror emellertid, att det är just på frivillighetens väg man skall kunna uppnå ett gott resultat i detta hänseende. Jag kan icke finna annat än — även detta i motsats till herr Ericsson i Sörsjön — att det är synnerligen värdefullt för samhället i sin helhet och för jordbruket att vid detsamma få behålla det bästa arbetarmaterialet. Det är stor

fara om så icke sker, ty det är ju fastslaget, att det är från jordbrukarhemmen, både de stora och de små, som städerna alltjämt rekryteras. Detta är ett förhållande, som man icke gör rätt i att bortse från.

Vi komma säkerligen icke, herr Ericsson i Sörsjön, att under valrörelsen på något sätt utnyttja de föreliggande förhållandena, utan komma i stället att sätta in all kraft på att försöka förbättra möjligheterna för icke blott jordbrukarna utan även jordbruksarbetarna. Här är nu en lämplig väg föreslagen, nämligen att man låter den nu sittande jordbruksutredningen få i uppdrag att utreda frågan, så att man har linjerna klara, när det en gång ljusnar på jordbrukets område.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Då kammaren efter allt att döma befinner sig i uppbrottshumör, skall jag icke upptaga tiden länge, utan endast med några ord angiva mina synpunkter på denna fråga.

Jag ber först att kort och gott få erinra kammarens ledamöter därom, att de nödiga förutsättningar för åstadkommande av ifrågavarande intressekontorsrörelse, vilka motionärerna tro sig finna, icke existera. Både arbetsgivar- och arbetarorganisationerna ha uttalat sig mot förslaget. Därtill kommer, att lantarbetarnas levnadsstandard i allmänhet står på en så låg nivå, att de i regel icke skulle ha några kontanter att insätta i en dylik kassa. Så ligger saken till dessvärre. Jag kan möjligen medgiva, att motionärernas tanke är intressant och i viss mån vacker, men det hela förefaller mig vara ett projekt, som icke ligger inom möjligheternas gräns att praktiskt realisera. Finns det humana arbetsgivare, som äro villiga att för sina arbetares räkning insätta kontanta medel och på detta sätt giva dem bidrag utöver den avlöning, som arbetarna äro tillförsäkrade, ha de ju för övrigt möjlighet härtill på annat sätt. Det finns nämligen i vårt land en hel mängd på privat initiativ igångsatta intressekontor.

Herr talman! Jag finner, att andra kammaren har all anledning att icke biträda första kammarens i ärendet fattade beslut utan att bifalla sitt fjärde tillfälliga utskotts hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herr Ljung: Herr talman! Det är icke några nya synpunkter, som framkommit genom herr Anderssons i Löbbo anförande. Att organisationerna icke visat något stort intresse för denna fråga, och att lönerna äro låga, känna vi till förut, och likaså att intresserade arbetsgivare kunna insätta medel på sina arbetares konton.

Men trots alla dessa icke obekanta förhållanden har första kammaren för sin del beslutat ge uttryck åt önskan om utredning.

Jag skulle för min del, med hänsyn till omständigheterna, anse det lyckligt, om andra kammaren ville biträda detta beslut.

Med herr Ljung förenade sig herr *Larson* i Tönnersa.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Ljung, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks-
arbetare.
(Forts.)*

*I fråga om
intressekontor
för jordbruks-
arbetare.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 24 mars 1930 undertecknad handelskonvention; och

memorial, nr 38, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och

nr 340, i anledning av väckta motioner om sänkning av repartitionstalet för jordbruksfastighet;

från statsutskottet:

nr 6 B, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.; och

nr 338, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifter för kapitalökning i vad angår anslagen till postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk; samt

från jordbruksutskottet:

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden;

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.;

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan såsom danaarv efter änkan Erica Christina Josephina Fahlström, född Dufwa, tillfallen fastighet; och

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den högre lantbruksundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner.

§ 7.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1930 den 3 juni sammanträdde de av riksdagens kamrar utsedda valmän för att — sedan revisionssekreteraren Erik Holger Elliot, vilken den 12 februari 1930 blivit utsedd till riksdagens militieombudsmans efterträdare, den 24 sistlidna maj insatts i militieombudsmansämbetet för tiden från och med den 15 juni 1930 — utse annan behörig man att vara militieombudsmannens efterträdare; och befunnos efter valets slut rösterna hava utfallit sålunda: herr byråchefen S. Centerwall — samtliga avgivna eller 47 röster, i följd varav herr byråchefen S. Centerwall blivit till militieombudsmannens efterträdare utsedd.

E. O. Magnusson.

Erik Fast.

David Bergström.

C. A. Reuterskiöld.

Jämte det detta protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnande för den valde, dels till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet, dels ock till den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lithander* under 7 dagar från och med den 6 innevarande juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.21 e. m.

In fidem

Sune Norrman.